

VAASAN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Janika Johansson

Viestinnän korkeakoulutuksen kvalifikaatiot ja representaatiot
Opintopolku-sivustolla

Viestintätieteiden pro gradu -tutkielma

Vaasa 2017

SISÄLLYS

TAULUKOT	2
KUVIOT	2
TIIVISTELMÄ	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Tutkimuksen tavoite	10
1.2 Tutkimusaineisto	11
1.3 Tutkimusmenetelmät	13
1.3.1 Laadullinen sisällönanalyysi	14
1.3.2 Diskurssianalyysi	16
2 TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ	18
2.1 Tiedonhaku verkkoympäristössä	18
2.2 Kvalifikaatio ja työelämän vaatimukset	20
2.3 Representaatio todellisuuden rakentajana	24
3 VIESTINNÄN ALAN ERITYISPIIRTEET	28
3.1 Viestinnän ala	28
3.2 Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutus viestinnän alalla	31
3.3 Viestinnän työnantajien näkemys viestinnän ammattilaisten osaamistarpeista	36
3.4 Viestinnän ala 2010-luvulla	41
4 OPINTOPOLKU-SIVUSTON VIESTINNÄN ALAN URAMAHDOLLISUUKSIEN JA TAVOITTEIDEN KUVAUS	43
4.1 Ammattinimikkeet ja koulutustaso	43
4.2 Aineiston yleiset kvalifikaatiot ja viestinnän alan osaamistarpeet	45
4.2.1 Analyttis-menetelmälliset kvalifikaatiot	49
4.2.2 Itsenäisen toiminnan kvalifikaatiot	49
4.2.3 Viestinnälliset ja välineelliset kvalifikaatiot	51

4.2.4 Yhteistoiminnalliset kvalifikaatiot	53
4.2.5 Yhteenveto	55
4.3 Viestinnän koulutusalan representaatiot	56
4.3.1 Työelämän diskurssi	57
4.3.2 Laaja-alaisuuden diskurssi	59
4.3.3 Kansainvälisyyden diskurssi	60
4.3.4 Kriittisyyden diskurssi	61
4.3.5 Muutosmyönteisyyden diskurssi	61
4.3.6 Asiantuntijuuden diskurssi	62
4.3.7 Arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssit	63
4.3.8 Yhteenveto	64
5 PÄÄTÄNTÖ	66
LÄHTEET	70
LIITTEET	
Liite 1. Aineistoluettelo (Opintopolku.fi 20.3.2017)	74
KUVIOT	
Kuvio 1. Tutkimuksen viestin lähettäjä, vastaanottaja ja viestintäväline	19
Kuvio 2. Yleiset kvalifikaatiot (Isohella 2011, 71)	22
Kuvio 3. Kvalifikaation, kompetenssin ja ammattitaidon väliset suhteet Pelttarin (1997: 45) mukaan	23
Kuvio 4. Viestinnän sisällöntuotannon arvoketjumalli (Raittila ym. 2006)	30
Kuvio 5. Viestinnän työelämän osaamistarpeet ja painoarvot työnantajien näkökulmasta Raittilan ym. (2006 s. 62–65) mukaan	39
Kuvio 6. Selviämistaidot (Raittila ym. 2006, 65)	41

TAULUKOT

Taulukko 1. Viestintätoimiala (= pääluokka Informaatio ja viestintä) Tilastokeskuksen toimialaluokituksen pohjalta (2008)	29
Taulukko 2. Yleisten kvalifikaatioiden määrät yliopisto- ja korkeakoulutasoissa ja ammattikorkeakoulutasoisissa uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksissa	45
Taulukko 3. Viestinnän työnantajien osaamistarpeet aineistossa	46

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta**

Tekijä:	Janika Johansson
Pro gradu -tutkielma:	Viestinnän korkeakoulutuksen kvalifikaatiot ja representaatiot Opintopolku-sivustolla
Tutkinto:	Filosofian maisteri
Oppiaine:	Viestintätieteet
Valmistumisvuosi:	2017
Työn ohjaaja:	Merja Koskela

TIIVISTELMÄ:

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista kuvaa viestinnän alan korkeakoulutuksesta ja työelämästä luodaan Opetushallituksen ylläpitämän Opintopolku.fi-sivuston perusteella sekä tutkia koulutuskuvausten työelämän kvalifikaatioiden vastaavuuksia. Tutkimusaineisto koostuu 20:stä Opintopolun viestinnän alan koulutusohjelmasta. Tarkastelussa ovat koulutusohjelmien uramahdollisuus- ja tavoitekuvaukset, 11 korkeakoulu- ja 9 ammattikorkeakoulukuvausta. Tutkimusmenetelmänä käytetään sisällönanalyysia ja diskurssianalyysia.

Tutkimuksessa tarkastellaan internetiä tiedonhaun kanavana sekä selvitetään työelämän kvalifikaatioita ja osaamistarpeita yleisesti ja erityisesti viestinnän alalla. Kvalifikaatiot nähdään useimmiten työn näkökulmasta vaatimuksina, jotka ovat välttämättömiä työtehtävien hoitamisessa. Kuvauksista etsitään myös representoivia diskursseja, eli kielenkäyttötapoja. Tausta-ajatuksena tutkimuksessa on se, että uramahdollisuuksien ja tavoitteiden kuvaukset tuottavat tietynlaisia representaatioita, jotka rajaavat, muokkaavat, rakentavat ja määrittävät viestinnän alan todellisuutta.

Representaatioiden tarkastelussa erottui kahdeksan diskurssiryhmää, jotka arvottavat ja muovaavat viestinnän alaa ja koulutusta: työelämän, laaja-alaisuuden, kriittisyyden, muutosmyönteisyyden, asiantuntijuuden, arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssit. Nämä diskurssit luovat kuvaa laaja-alaisesta, kansainvälisestä ja työelämään suuntautuneesta viestinnän alasta.

Johtopäätöksenä analyyseista voi todeta, että Opintopolku ja siihen sisältyvät koulutuskuvaukset tarjoavat hakijoille tiedonhaullisesti kattavan, joskin hieman epäloogisen, tiedonhakupalvelun. Opintopolun uramahdollisuus- ja tavoitekuvaukset ovat koulutustasojen perinteitä kunnioittavia, lievästi markkinointihenkisiä ja työelämä tietoisia.

AVAINSANAT: viestinnän ala, internet, kvalifikaatio, representaatio, diskurssi

1 JOHDANTO

Suomalainen työelämä on kokenut mittavia muutoksia viimeisten vuosikymmenten aikana. Suomalaiset ovat 2010-luvulla koulutetumpia kuin koskaan ennen. Vaikka suomalaiset ovat koulutetumpia, erityisesti korkeakoulutettujen työurat ovat olleet murroksessa. Työttömyys ja määräaikaiset työsuhteet ovat myös korkeakoulutettujen valitettavaa arkipäivää.

Rouhelo kertoo Turun yliopiston Vipua ja vetoa töihin! -projektiraportissa, että aiemmin ajateltiin korkean koulutuksen takaavan paremman työllistymisen ja paremman suojan tulevaisuuden epävarmuutta vastaan. Rouhelon mukaan tämä käsitys on kuitenkin kokenut kolauksen, sillä korkeakaan koulutus ei ole lunastanut hyvän työllisyyden ja urakehityksen lupauksiaan enää vuosiin. (Haataja, Metsävuori, Poutanen, Ritvanen & Viitaniemi 2014: 14) Myös pysyvä työ ja vakaa urakehitys ovat muuttuneet aiempaa monimuotoisemmiksi työuriksi. Tähän on herännyt myös Opetusministeriö. Esimerkiksi vuonna 2011 Opetusministeriö myönsi kaksi miljoonaa euroa korkeakoulutettujen työllisyyden edistämiseen, ja rahoitusmahdollisuus kiinnosti monia ammattikorkeakouluja ja yliopistoja. (Opetusministeriö 2011)

Viestinnän ala ei ole poikkeus korkeasti koulutettujen työllistymisen tai johdonmukaisten urakuvien muutoksessa. Viestinnän alan ammattikuvat ja koulutustarpeet ovat olleet 1990-luvun radikaalin opetustarjonnan lisäyksen myötä tarkastelun alla, ja monet raportit ovat kertoneet viestinnän alan liian suuresta aloituspaikkojen määrästä suhteessa työpaikkojen määrään. Viestintää opetetaan eri painotuksilla toisen asteen oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa. Myös vapaan sivistystyön oppilaitoksissa annetaan laajasti viestinnän koulutusta.

Viestintäalan ammattikuvat ja koulutustarpeet -hankkeen loppuraportista löytyy tilastoja vuosilta 2000–2004, jotka kertovat näinä vuosina medianomeiksi (AMK) valmistuneiden olleen työllisenä tai työllisenä opiskelijana 71,8 %, kun kaikkien

ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden vastaava prosentti oli 82,6 %. Suhteessa muuhun ammattikorkeakoulutukseen medianomin tutkinto työllisti keskimääräistä huonommin. Yliopistojen viestintäalan maisterin tutkinnon suorittaneista vuosina 1999–2003 työllisenä tai työllisenä opiskelijana oli 80,8 %, kun kaikki ylemmät korkeakoulututkinnot mukaan luettuna luku oli 83,9 %. Kun kaikki ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet otetaan samoina vuosina 1999–2003 huomioon, viestinnän korkeakoulututkinnon suorittaneet ovat työllistyneet jonkin verran heikommin. (Raittila, Olin & Stenvall-Virtanen 2006.)

Korkeakouluopetuksen järjestäminen on ollut viime vuosina uuden edessä, kun yliopistojen tutkintomalleja on uudistettu ja ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintoja on tuotu lähemmäksi toisiaan. Yliopistotutkinnot ovat perinteisesti suuntautuneet enemmän tutkimuksen saralle, kun taas ammattikorkeakoulut ovat tuottaneet ammattilaisia käytännönläheisimpiin ammatteihin. Ammattikorkeakoulu on muun muassa ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon myötä ottanut harppauksen kohti yliopistotasoisia opintoja, ja tämän on myös toivottu helpottavan ammattikorkeakoulututkinnon omaavien siirtymistä yliopisto-opintoihin.

Vuonna 1999 annettiin Bolognan julistus, josta käynnistyi niin sanottu Bolognan prosessi. Alkujaan Bolognan julistuksella tavoiteltiin yhteistä eurooppalaista korkeakoulualuetta vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteisiin kuuluivat muun muassa ymmärrettävät, yhdenmukaiset ja vertailukelpoiset tutkintorakenteet. (Opetusministeriö.) Prosessin etenemistä on seurattu Opetusministeriössä raportein, ja vuonna 2015 seurantaraportissa kerrottiin muun muassa seuraavaa:

Työttömyyden lisäksi tehtäviinsä ylipätevien osuus on lisääntynyt merkittävästi ja yhä useampi työllistyy alempiin tehtäviin kuin mihin tutkinto antaisi edellytykset. Valmius ottaa vastaan matalamman vaativuustason tehtäviä on suurinta työttömyydestä pahiten kärsivissä Etelä-Euroopan maissa. Suomessa naiset päätyvät miehiä useammin koulutustaan vastaamattomiin töihin. (Opetusministeriö 2015)

Vuorisen Koulutuksen tutkimuslaitoksen tutkimuksessa *Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä?* (2006) todetaan, että urasuunnittelun päätöksentekoon vaikuttavat vahvat tunteet ja ajatukset. Keskeistä on myös valintatilanteissa tarvittavan informaation saanti koulutusvaihtoehdoista, ammateista ja työmarkkinoista, sekä tietämys omasta itsestä, itsetuntemus. Toimintaa, jolla hankitaan tietoa tarjolla olevista vaihtoehdoista, kutsutaan eksploratiivikseksi toiminnaksi, ja se muodostaa keskeisen osan päätöksenteko- ja valintaprosessia.

Opintoja ja työuraa miettiessään opiskelija hyötyy eri koulutusten uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksista. Kuvauksista saa tietoa muun muassa siitä, minkälaisiin ammatteihin koulutuksesta valmistuneet voivat hakeutua. Vuorinen (2006) painottaa, että opintojen suunnitteluvaiheessa opiskelijan olisi hyödyllistä saada koulutuksesta ja alasta mahdollisimman kokonaisvaltainen käsitys. Kokonaisvaltaisuuteen kuuluu muun muassa tieto koulutuksen tuomasta pätevyydestä, eli kompetenssista ja tieto siitä, kuinka hyvin koulutus vastaa työelämän vaatimia työn suorittamiseen liittyviä edellytyksiä, eli kvalifikaatioita.

Teknologia- ja viestintävälinekehityksessä internet on tärkeä ja suuria massoja tavoittava väline, jossa myös urasuunnittelua tukevat tiedot ja palvelut ovat lisääntyneet. Urasuunnittelua tehdessä internetiä käytetään yleisesti koulutus- ja ammattitietojen etsinnässä. Erityisesti internetistä hyötyvät haja-asutusalueilla asuvat, joilla etäisyydet työ- ja koulutuspaikkoihin ovat pitkiä. Myöskään työpaikkoja ei saata olla tarpeeksi tai ne eivät kata ammattialoja riittävän monipuolisesti, jotta tutustuminen työpaikkojen kautta olisi mahdollista (Vuorinen 2006).

Vuorinen (2006: 74) näkee internetin urasuunnittelupalveluissa myös kehittämisen varaa. Tietoa on yleensä paljon, ja se voi olla jäsentymätöntä, mikä vaikeuttaa tarvittavan tiedon löytymistä ja käsittelemistä. Se, että tietoa tuottavat monet eri hallinnonalat, voi tehdä esimerkiksi koulutus- ja työmarkkinatiedon yhdistämisestä haasteellista, tai ainakaan se ei tee uraa suunnittelevan tiedonhausta helppoa. Lisäksi

tieto kuvaa usein vahvemmin koulutusjärjestelmää työmarkkinoiden kuvauksen kustannuksella. Esimerkiksi Yhdysvalloissa on tiedostettu verkon kautta käytettävän tiedon laatuongelmat, ja siellä näihin laatuongelmiin on lähdetty vastaamaan kehittämällä verkkopalvelustandardeja, joilla pyritään varmistamaan koulutus- ja ammattitiedon laatu. (Vuorinen 2006)

Näihin haasteisiin vastaavat, tai pyrkivät vastaamaan Opintopolku.fi-sivuston kaltaiset tiedonhaku sivustot ja esimerkiksi koulutusten uramahdollisuus- ja tavoitekuvaukset. Vuorisen (2006) mielestä opiskelijan jo hakuvaiheessa saama mahdollisimman tarkka ja paikkaansa pitävä kuva työelämästä voi vähentää keskeyttäneiden määrää ja lisätä opiskelijamotivaatiota. Käytän sivustosta jatkossa nimeä Opintopolku-sivusto tai Opintopolku.

Koen tärkeänä tutkia aihetta, joka on sidoksissa opintojen suunnitteluun, työuraan ja työllistymiseen. Jos internetpohjaisen opintojen suunnittelutyökalun, Opintopolun, antamat kuvaukset uramahdollisuuksista ja koulutuksen tavoitteista vastaavat työelämää mahdollisimman paljon, on niillä vaikutusta opiskelijoiden opintoihin sitoutumiseen, työelämään sijoittumiseen ja sitä kautta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin.

1.1 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, millaista kuvaa viestinnän alan korkeakoulutuksesta ja työurista luodaan Opintopolku-sivuston uramahdollisuus- ja tavoitekuvausten perusteella, ja selvittää mahdolliset erot ja yhtäläisyydet yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kuvausten välillä. Tutkimus pyrkii erittelemään uramahdollisuuksien ja tavoitteiden kuvailussa ja vertailussa esiin tulevia piirteitä ja pohtimaan niiden vaikutusta muun muassa opiskelijoiden urasuunnitteluun.

Opintopolku-sivusto on Opetushallituksen järjestämä ja oppilaitosten itsensä ylläpitämä internetsivusto, joka esittää ja tuottaa todellisuutta oppilaitosten näkökulmasta. Näitä näkökulmia ja niiden tuottamis- ja esittämistapoja voi tarkastella representaation käsitteen avulla (ks. Seppänen 2005: 77). Tausta-ajatuksena tutkimuksessani on se, että uramahdollisuuksien kuvauksessa oletan tuotettavan tietynlaista representaatiota tietystä koulutusalaista ja myöhemmin työurasta. Representaatiolla voi olla vaikutusta opiskelemaan hakevien mielikuviin alasta. Opintopolku on pääasiassa suunnattu opintoja aloittaville ja työuraa etsiville. Sivuston tuottamalla representaatiolla voi olla hakeville vaikutusta, jota ei välttämättä tule itse ajatelleeksi tai kyseenalaistettua. Mielestäni tämän mahdollisen vaikutuksen takia on tärkeää tutkia uramahdollisuuksien ja tavoitteiden kuvauksia ja avata niihin sisällytetyjä käsityksiä.

Viestinnän alaa ja sen työelämän odotuksia sekä yhtäläisyyksiä uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksissa selvitän kvalifikaation käsitteen avulla. Kvalifikaatio nähdään useimmiten työn näkökulmasta vaatimuksina, jotka ovat välttämättömiä työtehtävien hoitamisessa. Kompetenssi kertoo yleisesti työntekijän näkökulmasta hänen kyvyistään, tiedoistaan ja taidoistaan tehdä työtä sekä pätevyysvaatimuksina, esimerkiksi muodollista ja virallisista kelpoisuuksista. (ks. Haataja ym. 2014: 22). Tässä tutkimuksessa mielenkiinnon kohteina ovat erityisesti työelämän asettamat kvalifikaatiot ja niiden kohtaaminen koulutuksessa. Näin ollen jätän tutkimuksen ulkopuolelle työntekijään liitettävät kompetenssit. Olen kuitenkin tietoinen siitä, että pelkästään kvalifikaatioiden täyttäminen ei riitä kokonaisammattitaitoon, vaan kompetenssilla on siihen myös suuri vaikutus.

1.2 Tutkimusaineisto

Opintopolku-sivusto (<https://opintopolku.fi>) on Opetushallituksen ylläpitämä sähköinen palvelusivusto, jossa suomalaiset oppilaitokset ja korkeakoulut päivittävät omien koulutustensa tietoja. Sivustolla voi esimerkiksi tutkia eri tutkintojen valintaperusteita,

koulutusten sisältöjä ja tavoitteita sekä alojen työuramahdollisuuksia. Palvelua käyttävät muun muassa koulutukseen hakeutujat, opiskelijat, oppilaitokset, opinto-ohjaajat yritykset sekä julkishallinto. Tietojen oikeellisuudesta vastaavat oppilaitokset itse.

Tämän tutkimuksen aineisto on 20 Opintopolun viestinnän alan koulutusohjelmaa. Tarkastelun alla on koulutusohjelmien uramahdollisuus- ja tavoitekuvaukset, 11 korkeakoulu- ja 9 ammattikorkeakoulukuvausta. Valitut koulutusohjelmat ovat kokonaisia koulutusohjelmia, joilla tarkoitetaan tässä kandidaatin ja maisterin tutkintojen yhdistelmää sekä ammattikorkeakoulututkintoja (AMK-tutkinto). Avoimen yliopiston ja muiden vastaavien kurssien kuvaukset olen rajannut aineiston ulkopuolelle, sillä niillä ei yksistään voi valmistua.

Viestinnän ala valikoitui tarkastelun kohteeksi siksi, että yleisesti viestinnän alan koulutus on melko pirstaloitunut ja koulutuksen tarjoamat työurakuvat voivat olla vaikeasti hahmotettavissa. Raittilan ym. (2006) toimittamassa raportissa kerrotaan, että viestintäalalla ja -ammateissa koulutustarpeiden ennakointi sen mukaan, että koulutus suuntautuu tietyille ammattialoille ja tiettyihin ammatteihin, on ollut viestintäalalla haastavaa.

Teknologian kehitys on asettanut viestinnän alan ammanteille muutostarpeita. Niitä myös katoaa viestintäteknikan nopean kehityksen takia. Haasteellista on myös teknologian kehityksen ennustamattomuus. Alalla tapahtuu muutoksia koko ajan, ja tulevaisuuden kuvassa viestintäalan koulutus ei useinkaan johda suoraan yksittäisiin tiettyihin ammatteihin. Tulevaisuuden näkymänä on myös viestintäammattilaisten sijoittuminen muille kuin viestintätoimialalle, ja usein he myös tekevät viestinnän alan työtä, jotka ei kuitenkaan ole ehkä tilastollisesti luokiteltu viestintäammateiksi. (Raittila ym. 2006: 20–21)

Viestinnän alan koulutus voisi hyötyä tutkimuksen tuloksista, jos tulokset pystyvät kuvailemaan alan representaatioita ja korkeakoulujen ja ammattikorkeakoulujen

uramahdollisuuksien ja tavoitteiden painotuksia. Näin viestinnän oppilaitokset voisivat pohtia oman oppilaitoksensa tarjoaman koulutuksen kuvauksen vetovoimaisuutta esimerkiksi työmarkkinoilla. Kuurila (2014: 16–17) määrittelee vetovoimaisuuden termiksi, jolla kuvaillaan, missä suhteessa koulutukseen on hakijoita verrattuna aloituspaikkoihin. Vetovoima vaikuttaa opiskelijavalintaan. Vetovoimaisimmille koulutusaloille opiskelijat voidaan valita suuresta hakijamäärästä opiskelijoiden asettaessa yleensä vetovoimaisimman alan ensisijaiseksi hakutoiveekseen. Tällaiset opiskelijat ovat motivoituneita, ja näillä aloilla on matala keskeyttämisaste. (Kuurila 2014: 16–17)

Uramahdollisuuksien ja tavoitteiden tarkasteleminen tästä aineistosta on perusteltua myös siksi, että Opintopolkua ylläpitää Opetushallitus. Se on valtion virasto, joka vastaa koulutuksen kehittämisestä Suomessa. Opetushallitus laatii muun muassa eri kouluasteiden opetussuunnitelmat, ammatillisten tutkintojen ja näyttötutkintojen sisällöt perusteineen sekä kehittää koulutusta. Opetushallitus toimii Opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa. (Opetushallitus).

1.3 Tutkimusmenetelmät

Kuvailevissa tutkimuksissa, kuten tässä tutkimuksessa, esitetään tutkittavasta ilmiöstä tutkimuksen kannalta kiintoisia piirteitä (Tuomi 2007: 126). Nämä kuvailut voivat olla joko määrällisiä tai laadullisia tai niiden yhdistelmiä. Tässä tutkimuksessa analysoin aineistoa laadullisella sisällönanalyysillä, jonka avulla kuvailen aineistosta nousevia ominaisuuksia sekä diskurssianalyysillä, jolla selvitan uramahdollisuus- ja tavoitekuvausten mahdollisesti arvottuneita puhetapoja. Molemmat menetelmät voidaan lukea laadullisen tutkimuksen piiriin.

Masonin (1996) mukaan laadullisen tutkimuksen aineisto pitäisi kerätä systemaattisesti ja tarkasti ottaen kuitenkin huomioon joustavuuden ja tilannesidonnaisuuden. Tutkija on

laadullisessa tutkimuksessa tärkeässä osassa, ja hänen olisi hyvä jatkuvasti arvioida valintojaan ja miettiä omien tulkintojen antamaa merkitystä tutkimukselle.

Kuvauksilta ei voi vaatia objektiivisuutta eikä erityistä kattavuutta, sillä kuvaus on aina tulkinnanvarainen. Tulokset olisi silti hyvä olla yleistettävissä. Tutkijan tulisi olla tietoinen tutkimukseen vaikuttavista asioista, kuten tutkijan omista kokemuksista, arvoista ja poliittisista mielipiteistä, jolloin tutkimus on eettinen ja poliittisesti korrekti. (Mason 1996)

Laadullinen tutkimus pyrkii ymmärtämään tutkittavaa kohdetta, sen monimuotoisuutta, yksityiskohtia ja kontekstia. Se ei varsinaisesti pyri poistamaan virheitä tai virhetekijöitä, vaan laadullinen tutkimus yrittää kuvata tutkimuksen kohteensa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, mikä on sen vahvuus. Laadullisella tutkimuksella ei tarvitse sulkea pois tilastollisia kuvauksia, mutta niiden tehtävä on ainoastaan tukea tutkimusta. (Mason 1996)

Aloitan tutkimuksen etsimällä uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksista sisällönanalyysillä viittauksia viestinnän alan kvalifikaatioihin. Luokitelluista viittauksista voi yhdistellä kokonaistulkintoja. Sisällönanalyysissa voi kadota tärkeitä asioita rivien väliin. Tämän vuoksi käytän analyttistä diskurssianalyysia, jolla selvitän, millaisia representaatioita kuvauksista voi löytyä. Tutkimuksen diskurssianalyysiosassa analysoin kahdeksaa aineistosta löytämäni viestinnän alan koulutukseen liittyvää diskurssiryhmää.

1.3.1 Laadullinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysilla on perinteisesti määrällisen eli kvantitatiivisen tutkimusmenetelmän kaiku, mutta nykyään sitä käytetään enemmänkin laadulliseen eli kvalitatiiviseen tutkimukseen tai näiden yhdistelmään. Tuomen & Sarajärven (2009: 91) mielestä sisällönanalyysi ei ole perinteisessä mielessä yksittäinen tutkimusmetodi, vaan

oikeastaan teoreettinen viitekehys, joka antaa tutkimukselle raamit, joka kattaa koko tutkimuksen käsittelyn. Tässä tutkimuksessa sisällönanalyysi on aineistolähtöistä tekstianalyysia, sillä tarkastelun kohteena olevat aineistot ovat tekstimuotoisia tai sellaisiksi muutettuja.

Sisällönanalyysin voi määritellä menetelmäksi, joka systemaattisesti ja objektiivisesti luo aineiston sisällöstä yhteenvedon. Yhteenvedo tehdään kvalitatiivisin perustein, eikä sisällönanalyysi tyydy pelkkään raportointiin. Tutkittavasta aiheesta on tarkoitus tuottaa tiivistetty, sanallinen ja mahdollisimman selkeästi esitetty kuvaus. (Neuendorf 2002: 1, 15, 49; Tuomi & Sarajärvi 2012: 91)

Kankkunen ja Vehviläinen-Julkunen (2009: 135) jakavat sisällönanalyttisen tutkimuksen ilmisäilytöihin ja piilosäilytöihin. Useinkaan sisällönanalyysi ei sisällä aineistojen sisältöjen suhteen ilmisäilytöjä enempää, eikä syvällisempiä tulkintoja ole tarpeen luoda. Tutkijan tulee valita, kuinka hän suhtautuu aineistoon: onko aineisto tietoa todellisuudesta vai jäikö rivien väliin informaatiota, jota tutkija pyrkii eksplikoimaan.

Franzosi (2007) jakaa sisällönanalyysin teorialähtöiseen ja aineistolähtöiseen tutkimustapaan. Teorialähtöisen tutkimuksen tulokset voidaan esittää myös tilastollisesti, eli määrällisesti, kun taas aineistolähtöisen tutkimustavan tulokset esitetään usein sanallisina käsitteinä. Määrällinen, numeroina esitettävä tieto tyypitellään, ja laadullisella analyysillä tuotetaan kielellisiä luokkia. Sisällönanalyysia voi tehdä hyvin erilaisilla tavoilla, ja sen tähden on ollut aiheellista erottaa semanttisesti laadullinen ja määrällinen sisällönanalyysi toisistaan.

Tutkimuskysymykset ja -tehtävät ovat aineistolähtöisen tutkimuksen ohjaajia. Kategorioita hahmotellaan aineiston pohjalta ja aineistoa on pyrkimys käsitellä objektiivisesti ilman valmiita johtolankoja. Voidaan kuitenkin kritisoida sitä, onko puhdasta aineistolähtöisyyttä olemassa, sillä tutkijan omat valinnat ja tulkinnat

aineistosta vaikuttavat tutkimukseen. Tutkija ja aineisto ovat laadullisessa sisällönanalyysissä vuorovaikutuksessa keskenään. (Ruusu vuori, Nikander & Hyvärinen 2010: 9-29)

Laadullinen sisällönanalyysi etenee eritellen ja tiivistäen aineistoa sekä etsien sisällöstä yhtäläisyyksiä ja eroja. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 105–110). Aineisto pyritään erittelemään tiiviisti ja selkeästi ilman, että aineiston sisältämä informaatio muuttuu (Eskola & Suoranta 2008, 137). Aineiston tiivistämiseen kuuluu pelkistäminen eli redusointi, joka tiivistää aineiston tutkimusongelman kannalta oleellisiin kysymyksiin karsimalla kaikki epäoleellinen. Samalla aineistoa voidaan pilkkoa pienempiin osiin. Analysoitavaksi yksiköiksi voidaan valita yksittäisiä sanoja, ilmaisuja tai lauseita. Tiivistämiseen kuuluu myös ryhmittely eli klusterointi, jossa analyysiyksiköt erotellaan samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien mukaan ja näille luokille annetaan kuvailevat nimet, jotka kuvaavat luokan sisällöllisiä käsitteitä. Tutkimuskohteen esittäminen johdonmukaisesti ja selkeästi sekä aineiston tiivistäminen on klusteroinnin tarkoitus. Abstrahoinnilla pyritään luomaan aineistosta teoreettisia yleistyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 105–112).

1.3.2 Diskurssianalyysi

Tutkimuksiin, joilla halutaan selvittää jonkin asian käsitteellistämistä, luomista tai määrittämistä kielen avulla, sopii menetelmäksi diskurssianalyysi. Sosiokulttuurin, eli ihmisen yhteisön jäsenenä, mukaan kulttuurilla on suuri vaikutus ihmisen psyykkiseen kehitykseen ja identiteettiin. Yhteisöllä on suurin vaikutus ihmisen kehityksessä. Diskurssianalyysi selvittää diskurssien ja sosiokulttuuristen käytäntöjen välisiä yhteyksiä. (Fairclough 1997: 29) Laajemmat yhteiskunnalliset yhteydet voivat avautua, kun diskurssianalyysin avulla päästään tekstin takana oleviin merkityksiin käsiksi, jotka tässä tutkimuksessa ovat viestinnän alan koulutusta kuvaavia arvoja.

Tutkimuksessani diskurssi ymmärretään korkeakoulujen viestinnän sisällöntuottajien tapana ja haluna kertoa viestinnän alasta ja sen koulutuksesta. Erilaiset puhetavat rakentavat tietynlaista kuvaa alasta ja mahdollisuuksista hyvään työuraan.

Inhimillistä todellisuutta esitetään eli representoidaan erityisellä tavalla, diskurssilla. Diskurssi voi olla esimerkiksi tapa puhua, jokin kielen käyttöön liittyvä alue, tai vaikkapa erityinen tapa kirjoittaa, kuten puheenparsi tai tapa puhua. Diskursseilla esitetään oletuksia, jotka ovat niille ominaisia. Nämä oletukset näyttäytyvät lausumina. Erilaiset puhetavat jakavat maailman merkityksellisiin osiin eri tavoin ja merkityksellistäminen luo diskursseja. (Lehtonen 1998: 32, 69).

Diskurssianalyysin voi jakaa kriittiseen ja analyttiseen analyysiin. Kriittisen diskurssianalyysin avulla pyritään kuvaamaan yhteiskuntaa ja sen suhteita, esimerkiksi vallan käyttöä. Sen sijaan analyttinen diskurssianalyysi antaa aineiston tulla kuulluksi ilman ennakko-oletuksia. (Eskola & Suoranta 1998: 203; Jokinen & Juhila 1999: 85–87) Tässä tutkimuksessa käytän menetelmää, joka on lähempänä analyttistä kuin kriittistä diskurssianalyysia, sillä tutkimukseni on aineistolähtöinen ja yritän olla aineistoa kohtaan mahdollisimman avoin.

Taustatiedot ja tutkijan oman kulttuuri vaikuttaa diskurssianalyysin tekoon, ja nämä muodostavat myös ennakkokäsityksiä ja oletuksia tutkittavasta asiasta. Näin ollen myöskään oma analyysini ei ole täysin puhtaasti aineistolähtöistä (vrt. Valtonen 1998: 100). Vaikka olisi valinnut tutkimukseensa analyttisen näkökulman, ei se estä täysin käyttämästä kriittisen diskurssianalyysin käsitteistöä (vrt. Jokinen & Juhila 1999: 86).

2 TUTKIMUKSEN KESKEISIÄ KÄSITTEITÄ

Työuran tai opintojensa suuntaa miettivä yrittää suunnistaa omien toiveidensa, työelämän vaatimusten ja olemassa olevan koulutustarjonnan ristiaallokossa. Monelle urasuunnittelu on vaikeaa, eivätkä kaikki ole tietoisia erilaisista koulutusmahdollisuuksista. Tietoinen urasuunnittelu on harvinaista, ja koulutusalan valinta voi olla sattumaa, tai valintaan vaikuttavat monet erilaiset tekijät yhteensä. Koulutuskuvauksissa kerrotaan usein, minkälaista ammatillista osaamista koulutuksella voi hankkia. Näitä työelämässä tarvittavia valmiuksia voidaan tarkastella kvalifikaation käsitteen kautta. Se, minkälaista kuvaa koulutusala työelämän vaatimusten vastaavuudesta ja yleisistä uramahdollisuuksista antaa, tarkastellaan representaation käsitteellä. Käyn tässä luvussa läpi näitä tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä ja selvitän, kuinka niitä käytetään tässä tutkimuksessa.

2.1 Tiedonhaku verkkoympäristössä

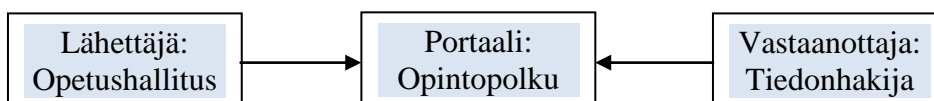
Internet on nykyaikaisen tiedonhaun tärkein väline. Se on myös koulutus- ja ammattitietoa etsiessä ajantasaisin tiedonhankkimiskanava. (Vuorinen 2006: 7.) Painetut tietolähteet voivat vanhentua varsinkin yksityiskohdiltaan hetkessä, ja niiden saatavuus voi olla kyseenalaista. Internetiin ladatun tiedon päivittäminen on nopeaa ja vaivatonta.

Meriläinen, Puhakka ja Sinkkonen (2015) selvittivät lomakekyselyllä 9.-luokkalaisten peruskoululaisten ja lukiolaisten valmiuksia löytää koulutuksiin, ammatteihin ja työelämään liittyvää tietoa internetistä. Suurin osa koki löytävänsä tiedon melko tai erittäin helposti ja yli puolet oli sitä mieltä, että ymmärtävät tiedon aina. Tiedon nopeaan saatavuuteen liittyy usein myös nopeat päätökset. (Meriläinen ym. 2015.) Tämä saattaa olla internetin yksi haaste tiedonhaun kanavana. Kuinka harkittuja ja

loppuun asti mietittyjä päätöksiä esimerkiksi opiskelemaan hakevat nuoret pystyvät tekemään? Liittykö nopea päätöksenteko opintojen keskeyttämiseen ja alan vaihtoon?

Opintopolku.fi-sivusto on tyypillinen internetin tiedonhaun väline, jonka tarkoituksena on tarjota tiedonhakijalle, esimerkiksi opiskelemaan hakevalle, heidän vanhemmilleen tai opintojen ohjaajalle, kattava ja kokonaisvaltainen käsitys suomalaisesta koulutustarjonnasta. Opintopolkua voi pitää luotettavana tiedonlähteenä, sillä sivustoa ylläpitää Opetushallitus, joka on koulutuksen ylimpiä viranomaistahoja. Opintopolun voi ajatella olevan myös valtion kansalaisilleen tarjoama palvelu, jolloin voi esittää kysymyksiä valtion mahdollisesta halusta ohjailla sivuston kautta kansalaisten arvoja koulutuksia tai ylipäätään kouluttautumista kohtaan. Toisaalta, vaikka sivustoa ylläpitää Opetushallitus, oppilaitokset ovat itse vastuussa koulutuksiansa päivittämisestä, sisällöstä ja tietojen oikeellisuudesta. Näin ollen oppilaitokset luovat kuvaa koulutuksistaan ja arvottavat oppilaitostaan sanallisin keinoin.

Vuorovaikutuksellista viestintää voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Viestinnässä mukana ovat aina viestin lähettäjä ja vastaanottaja. Kuviossa 1 on hahmoteltu tämän tutkimuksen aineistoon liittyvä lähettäjä ja vastaanottaja sekä välissä oleva viestintäkanava.

Kuvio 1. Tutkimuksen viestin lähettäjä, vastaanottaja ja viestintäväline

Tämä tutkimus tarkastelee aineistoa enimmäkseen vastaanottajan näkökulmasta. Minkälaisena Opintopolun koulutuskuvaukset näyttäytyvät vastaanottajalle? Tutkimuksessa sivutaan myös lähettäjän, eli Opintopolkuun sisältöä luovien oppilaitosten, tarkoitusperiä. Seuraavaksi avaan kvalifikaation käsitettä.

2.2 Kvalifikaatio ja työelämän vaatimukset

Työelämän vaatimukset ja koulutuksen antama pätevyys ohjaavat työuraa suunnittelevia sekä opiskelemaan hakevia. Osaamista määritellään ammattitaidon käsitteen kautta, jolloin sitä tarkastellaan työn vaatimuksina, työntekijän osaamisena tai pätevyysvaatimuksina. (Haataja ym. 2014: 22)

Hanhinen (2010: 90) kirjoittaa kvalifikaatioiden, kompetenssin ja ammattitaidon suhteesta seuraavasti:

Ammattitaidossa tai ammatillisessa osaamisessa aktualisoituvat sekä yksilöettä työnäkökulma, jolloin painopiste yksilönäkökulmasta kohdistuu kompetenssiin eli työntekijän kykyihin ja valmiuksiin ja työnäkökulmasta kvalifikaatioon eli työstä määrittyviin vaatimuksiin. Tavoitteellisen toiminnan tuloksena syntyy työn oikein tekeminen, onnistuminen eli ammatillinen osaaminen tai ammattitaito. Ammatillinen osaaminen on holistinen kokonaisuus sisältäen kvalifikaatiot ja kompetenssin sekä kontekstin, jossa työtä tehdään.

Työelämäosaamisen keskeisimmät käsitteet ovat kvalifikaatio ja kompetenssi. Kvalifikaation ja kompetenssin käsitteet ovat lähellä toisiaan ja toisinaan niiden merkityssisällöissä on päällekkäisyyksiä tai merkitykset ovat ristiriitaisia. Pelttari (1997: 45) toteaa, että näiden termien määrittelymisen vaikeuteen liittyy erot alkuperässä sekä sekava käyttö: termejä voidaan käyttää toistensa synonyymeinä tai monenlaisessa merkityksessä. Yleisemmin epäselvyyttä käsitteiden välillä aiheuttaa se, ettei tiedetä tai osata määritellä, onko kvalifikaatio (tai kompetenssi) yksilön ominaisuus vai työtehtävän vaatimus. Tässä tutkimuksessa kvalifikaatio mielletään työelämän asettamaksi vaatimukseksi.

Kvalifikaatiolla on jo sanakirjamääritelmien pohjalta laaja merkityssisältö: Suomenkielinen sanakirja määrittelee kvalifikaation laadun määrittelyksi, sopivuudeksi, soveliaisuudeksi, edellytykseksi ja kelpoisuusehdoksi. (MOT

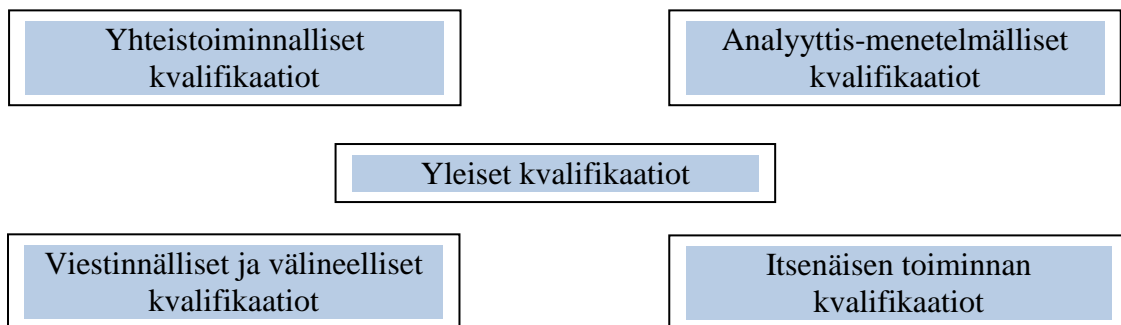
Kielitoimiston sanakirja 2.0 2007b s.v. kvalifikaatio) Englanninkielinen termi *qualification* käännetään suomeksi tutkinnoksi, loppututkinnoksi, pätevoitymiseksi, edellytykseksi, ja pätevyudeksi. Kvalifikaatio voidaan liittää yksilön ominaisuudeksi (ks. esim. Takala 1983: 10) tai se voi olla vaatimus, jonka työelämä määrittelee (ks. esim. Kivinen 1994: 19). Koulutuksellisesta loppututkinnosta voidaan käyttää myös termiä *kvalifikaatio*.

Hanhinen (2010: 82–86) on laatinut kasvatustieteen alan väitöstudkimuksessaan, joka käsittelee työelämäosaamista, kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän. Luokituksessa kvalifikaation käsitteen ominaiset ja toistuvat piirteet on jaettu kuuteen ryhmään seuraavasti:

- 1) työntekijöiltä edellytettävät, ammatista tai työorganisaatiosta johdetut suoritus-, pätevyys- tai ammattitaitovaatimukset tai -tarpeet
- 2) yksilön valmiuksien ja työn vaatimuksen välinen suhde
- 3) dynaamisuus ja muuttuvuus
- 4) koulutuksen ja työn välinen yhteys
- 5) erityisesti työmarkkinoilla laatua ilmentävät muodolliset todistukset, tutkinnot ja oppiarvot
- 6) useat erilaiset luokittelut.

Hanhisen (2010: 82–86) ryhmittelyllä havainnollistetaan sitä erilaisten lähtökohtien määrää, josta kvalifikaatioita on mahdollista tarkastella. Tämä tutkimus painottaa erityisesti ryhmiä 1, 2 ja 4, koska tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut siitä, mitä työn vaatimia kvalifikaatioita löydän uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksista ja minkälaista koulutuksen ja työn välistä yhteyttä niistä on löydettävissä.

Isohella on Vaasan yliopistolle vuonna 2011 tekemässään lisensiaatintyössä luokitellut työelämässä tarvittavat laaja-alaiset valmiudet neljään kategoriaan, joita hän kutsuu yleisiksi kvalifikaatioiksi (ks. Kuvio 2.). Laaja-alaisia työelämävalmiuksia voidaan kutsua myös taidoiksi, jotka tarvitaan välttämättömästi useimmissa töissä (Ruohotie 2004) tai taidoiksi tai valmiuksiksi, joita tarvitaan alalla kuin alalla (Metsämuuronen 1999: 142). Isohella (2011) on yleisiä kvalifikaatiokategorioita jäsennessään kiinnittänyt erityistä huomioita siihen, että haluaa kategorioiden vastaavan nimenomaan korkeakoulutuksen vaatimuksiin.

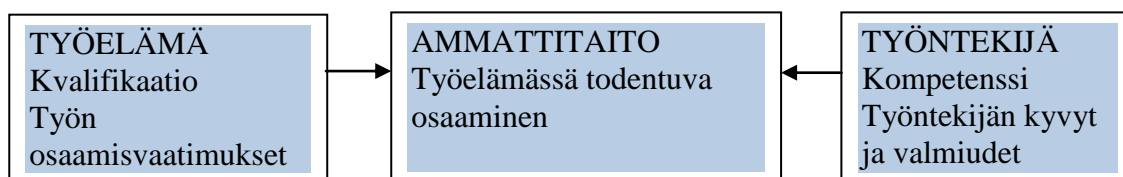
Kuvio 2. Yleiset kvalifikaatiot (Isohella 2011: 71)

Analyttis-menetelmällisiä kvalifikaatioita ovat analyysien ja synteesien tekokyky, johdonmukaisuuden ajattelukyky, uusien ideoiden tuottamiskyky, ongelmanratkaisutaidot, taito hallita menetelmät sekä käytäntöön soveltamisen osaamiskyky. *Itsenäisen toiminnan kvalifikaatiot* saavat lähtökohtansa on yksilön omasta toiminnasta. Näihin toimintatapoihin kuuluu suunnitelmien teko kyky ja itsenäisen työskentelyn kyky sekä yksilön henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyviä, kuten uusiin tilanteisiin sopeutumiskyky, halu menestyä, ja kyky tehdä päätöksiä. Kriittisyys ja itsekriittisyys, elinikäinen oppiminen sekä taito suunnitella ja hallita aikaa kuuluvat itsenäisen toiminnan kvalifikaatioihin. (Isohella 2011: 71,73).

Viestinnällisten ja välineellisten kvalifikaatioiden ytimessä on kielitaito, niin vieraiden kielten kuin äidinkielenkin taito suullisesti ja kirjallisesti. Tähän kategoriaan kuuluu myös taito arvioida ja antaa palautetta sekä erityisesti tieto- ja viestintätekniiset taidot.

Yhteistoiminnallisten kvalifikaatioiden ominainen tunnuspiirre on yksilön kvalifikaatio osana suurempaa kokonaisuutta, esimerkiksi projektia, tiimiä, liiketoimintaa tai kansainvälistä yhteisöä. Tälle kategoriaalle on ominaista työnantajan näkökulma, sillä kvalifikaatiot liittyvät muun muassa liiketoiminnalliseen ajatteluun ja toimintaan sekä projektinhallintataitoihin. Ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaidot ovat myös yhteistoiminnallisten kvalifikaatioiden kategoriaan kuuluvia. Viestinnän alan osaamistarpeita eli kvalifikaatioita työnantajien näkökulmasta käyn läpi luvussa 3. (Isohella 2011: 74–76).

Seuraavassa kuviossa (ks. Kuvio 3) on esitetty kvalifikaation, kompetenssin ja ammattitaidon väliset suhteet Pelttarin (1997: 45) mukaan.

Kuvio 3. Kvalifikaation, kompetenssin ja ammattitaidon väliset suhteet Pelttarin (1997: 45) mukaan.

Kvalifikaatiot eli ammatilliset osaamisvaatimukset määrittää työelämä. Kompetenssit eli työntekijän tai työyhteisön valmiudet työn tekemiseen yrittävät vastata työelämän kvalifikaatiovaatimuksiin. Kun kompetenssit vastaavat kvalifikaatioita, syntyy ammattitaito. Kuvio paikallistaa kvalifikaatioiden olevan yksi ammattitaitoon liittyvistä

osa-alueista, mutta ei se, eikä muukaan osa-alue yksin, luo kokonaisvaltaista ammattitaitoa.

2.3 Representaatiot todellisuuden rakentajina

Meillä jokaisella on oma käsityksemme todellisuudesta ja siitä, kuinka todellisuus syntyy; onko se olemassa sellaisenaan maailmana, johon emme voi vaikuttaa vai voimmeko itse rakentaa todellisuutta antamalla ilmiöille erilaisia merkityksiä. Tässä tutkimuksessa todellisuus ymmärretään merkityksellistämisen kautta rakennettuna maailmana. Erityisesti kielenkäytössä rakennetaan sosiaalisen todellisuutta. Bergerin ja Luckmannin vuonna 1966 julkaisemaa teosta *The Social Construction of Reality* (Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen) pidetään sosiaalisen konstruktionismin perustana. Sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut siitä, kuinka sosiaalinen eli yhteisöllinen todellisuus ja merkitykset rakentuvat (Burr 1995: 10).

Sosiaalisen konstruktionismi mukaisesti tieto syntyy sosiaalisissa prosesseissa, joten oikeana niin kutsuttuna totuutena pidetään sitä, mikä muodostuu ja tunnustetaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, eikä se minkä voitaisiin olettaa vastaavan oikeaa todellisuutta (Burr 1995: 5). Sosiaalisen konstruktionismin näkemyksen mukaan todellisuus rakentuu oman jokaisen oman itsensä kautta, kokemiemme asioiden ja omien tekemisiemme kautta. Asioiden kokeminen ja toimiminen toisten ihmisten kanssa rakentaa myös todellisuutta. Tällaista todellisuuden rakentumista kutsutaan intersubjektiiviseksi todellisuuden rakentumiseksi. Tämä on luonnollista, koska jaamme jokapäiväisen elämämme muiden kanssa. Kokemukset poikkeavat jossain määrin aina vähän, mutta juuri nämä erilaiset kokemukset, jotka jaamme vuorovaikutuksessa toisten kokijoiden kesken, rakentaa todellisuutta. (Berger & Luckmann 1994: 33–34.)

Konstruktionismi on myös diskurssianalyysin perusajatuksia. Diskurssianalyysin perustermi on *diskurssi*. Diskurssin käsite voidaan määritellä eri tavoin riippuen

tieteenalasta ja näkemyskannoista. Esimerkiksi feministinen tutkimus käsittää diskurssin erityisesti todellisuuden sosiaalisena rakennelmana. Sen tiedon muoto pitää sisällään identiteetti- ja valtasuhdemerkityksiä. Kielitiede pitää diskurssia esittävänä, toiminnan käsitteenä. Tutkitaan sitä, mitä diskurssi pyrkii saamaan aikaan. Keskiössä ovat ihmisten diskurssin vuorovaikutus sosiaalisissa tilanteissa. (Burr 1995: 47; Fairclough 1997: 32.)

Diskurssin avulla voidaan rakentaa sosiaalisia käytänteitä, jolloin ne saavat tietynlaisia merkityksiä. (Fairclough 1997: 101). Lajityyppi eli genre ei Faircloughin mukaan (Emt.) määritä diskursseja, vaan ne voivat esiintyä erialaisissa genreissä. Burrin (1995: 47–50, 72) käsitys diskurssin tavasta luoda kuva esimerkiksi tapahtumasta tai ilmiöstä, on lähempänä tämän tutkimuksen ajatusta diskurssista. Ajatuksena on valita useammasta esimerkiksi tutkimusaineiston diskurssista osuvimmat, ja sitä kautta hahmottaa eri diskurssien kautta tuotettua representaationaalista, rakennettua kuvaa asiasta.

Myös tässä tutkimuksessa diskurssianalyysin kohteena ovat kielelliset prosessit, joiden kautta hahmotamme todellisuutta. Kielenkäyttötilanteissa saa aina tilaisuuden valita, millaisella diskurssilla haluaa asiasta kuvan muodostaa. Samalla diskurssilla voi puhua eri aiheista, koska kyse on siitä, rakentavatko diskurssit tietystä asiasta samanlaisen kuvan. Tähän ei tarvita ainoastaan vaikka samoja sanoja, koska sanoja voidaan käyttää aivan eri diskurssin tuottamiseen. Kyse on samanlaisen kuvan, näkemyksen tuottamisesta maailmasta. Se, että puhumme samasta asiasta, ei välttämättä tuota samaa diskurssia. Erilaisia diskursseja tuottamalla voidaan ottaa erilainen katsantokanta kyseessä olevaan asiaan. (Burr 1995: 47–50, 72) Tämän tutkimuksen keskiössä olevat viestinnän alan representaatiot rakentavat myös käsitystämme viestinnän alasta koko ajan uudelleen.

Suomennettuna representaation käsite tarkoittaa joko uudelleen esittämistä tai edustamista. Viestinnän näkökulmasta tarkastelussa on usein representaation uudelleen

esittämisen näkökulma. Uudelleen esittäminen tehdään joko tekstin, kuvan tai puheen kautta. Myös näiden yhdistelmää voidaan käyttää. (Väliverronen 1998: 19) Kaksijakoisuus, esittäminen ja edustaminen, on siis osa representaation käsitettä.

Representaatioita tutkiessaan tutkijan täytyy päättää, miten hän representaatioihin suhtautuu; ovatko ne todellisuuden heijastumia vai rakentavatko ne todellisuutta. Tutkijan suhtautuessa representaatioihin todellisuuden heijastumina tulee hän pohtineeksi aineiston vastaavuutta todellisuuteen. Jos representaatio mielletään todellisuuden rakentajaksi, pohditaan, millaista todellisuutta aineisto rakentaa ja millä keinoin. (Seppänen 2005: 78) Tässä tutkimuksessa ajattelen representaatioiden rakentavan todellisuutta ja tutkimustavoitteeni, jossa tarkastelen, millaista kuvaa viestinnän alasta uramahdollisuus- ja tavoitekuvausten perusteella luodaan, sopii tähän representaatioiden suhtautumistapaan.

Ridell, Väliaho ja Sihvonen (2006: 136) toteavat toimittamassaan teoksessa *Mediaa käsittämässä* representaatiosta seuraavaa:

Representaatio on kielessä ja kielellä toimiva merkityksellistämisen väline, joka sitoo yhteen objektit, kielelliset esitykset ja merkitykset, ja johon liittyviin käytänteisiin kuuluu ilmiöiden yksilöinnin, yhdistelyn, tulkinnan ja uudelleentuottamisen kaltaisia tehtäviä. Representaatiot rajaavat, muokkaavat, rakenteistavat ja määrittävät niitä objekteja, joihin ne viittaavat.

Näin ollen representaatioiden analyysi edellyttää aina paitsi pohdintaa vallasta ja ideologiasta myös esitystapojen kytkemistä kulttuurisiin kehyksiin. Kulttuuriset kehykset ja konventiot, eli käytänteet, jäsentävät merkityksellistämisen prosesseja (Ridell ym. 2006: 136). Tämäkin tutkimus on sidoksissa niihin kulttuurisiin raameihin, jotka määrittävät tutkijan osallisuutta ja tulkintaa. Myös itse tutkimuskohde, viestinnän koulutuskuvaukset, on jo lähtökohtaisesti kiinni yhteiskunnassa vallitsevassa tavassa arvottaa koulutusta, työtä ja menestystä. Nämä arvot ja asenteet sisältyvät tutkimusaineistoon, ja tutkijan on oltava tietoinen niiden olemassaolosta.

Pynnönen (2013) tiivistää representoimiseen liittyvän ehtoja ja seurauksia. Toiminta vaikuttaa ihmisten asemaan ja siihen liittyy vallan kysymyksiä: mitä näytetään ja mitä ei. Diskurssitutkimuksen tekee mielenkiintoiseksi valinta ja valitsemattomuus. Diskursseilla voidaan nostaa esiin tiettyjä näkökulmia ja häivyttää toisia. (Pynnönen 2013.)

Tässä tutkimuksessa on tarkoitus kuvailla, mitä koulutusohjelmien uramahdollisuus- ja tavoitekuvaukset kertovat opintojaan suunnittelevalle. Kuvaamiseen liittyy ilmiöiden kuvaileminen: minkälaisia erilaisia luokkia ja ryhmiä, kuten substantiiveja, adjektiiveja, adverbeja, lausekkeita, lauseita ja metaforia kuvailussa käytetään. Näillä keinoilla voidaan pyrkiä ohjamaan diskurssin lukijoita jäsentämään ja rakentamaan maailmaa tietyllä tavalla ja kuvailla asioita eri painotuksin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009: 72)

Pynnönen (2013) puhuu representationaalisesta kuvausvoimasta, johon liittyy diskurssien kuvauskyky. Representationaalinen kuvausvoima kertoo diskurssin esityskyvystä, ihmisten ja tapahtumien esittämisestä ”totena” tai ”tapahtuneena”. Diskurssit myös kuvaavat syy-seuraussuhteita ja arvottavat asioita. Tutkimukseni yhtenä tavoitteena on aineiston representaatioiden tarkastelemisen avulla pohtia, arvottavatko viestinnän alan korkeakoulut ja ammattikorkeakoulut koulutuksiaan jollain tietyllä diskurssin tavalla.

3 VIESTINNÄN ALAN ERITYISPIIRTEET

Communicare on viestintä latinaksi ja tarkoittaa ”tehdä yhdessä”. Viestinnän perusajatus kuvastaa viestinnän yhteisöllisyyttä ja informaationvaihtoa. Communicaren voidaan ajatella sisältävän ajatuksen sisällöntuotannosta, ihmiseltä ihmiselle. Inhimillinen tekeminen ja vuorovaikutus tarvitsevat ihmisten välistä viestintää, kommunikaatiota. Ihmisillä on myös kyky jäsentää käsitteitä ja puhua, vaihtaa kokemuksia ja tietoa. (Juholin 2009)

Tässä tutkimuksessa tarkastelun alla on korkeakoulutuksen viestinnän ala. Riippumatta koulutuksen tasoasteesta tai erikoisalasta kulkee viestinnän perusajatus kaikessa mukana: viestimme informaation jakajina ja tuottajina, vastaanottajina, etsijöinä, tulkitsijoina ja muokkaajina (Juholin 2009).

3.1 Viestinnän ala

Viestinnän alaa voi määritellä usealla tavalla näkökulmasta riippuen. Yleisemmin mieleen tulevat perinteinen joukkoviestintä ja modernimpi verkkoviestintä sisältäen digitaalisen viestinnän ja uusmedian. Joukkoviestinnällä tarkoitetaan sanoman välittämistä teknisin keinoin rajaamattomalle yleisölle, kunta taas verkkoviestintä välittää sanomaa enemmän kohdeviestintänä. Digitalisoituminen on edesauttanut viestinnän eri lohkojen lähentymistä toisiaan kohti, kun esimerkiksi verkkoviestinnän katsotaan kuuluvan enemmän tai vähemmän jokaiseen viestinnän alaan. (Raittila ym. 2006: 21)

Viestinnän ala pitää sisällään myös sisältöliiketoimintaa, johon kuuluu muun muassa tietopalvelutoimintaa ja mobiili- ja verkkopalveluja. Varsinkin mobiili- ja verkkopalvelut ovat nousseet keskeisiksi sisältöliiketoiminnassa. Näiden kanssa läheisessä suhteessa on tieto- ja viestintäteknikka. Toki mukana viestinnän alassa ovat myös painoviestintä, sähköinen radio- ja televisioviestintä, elokuva-, video- ja

musiikkituotanto ja kustannustoiminta. (Raittila ym. 2006) Taulukossa 1 on avattu viestintätoimialaa Tilastokeskuksen vuoden 2008 toimialaluokituksen mukaan.

Taulukko 1. Viestintätoimiala (= pääluokka Informaatio ja viestintä) Tilastokeskuksen toimialaluokituksen pohjalta (2008)

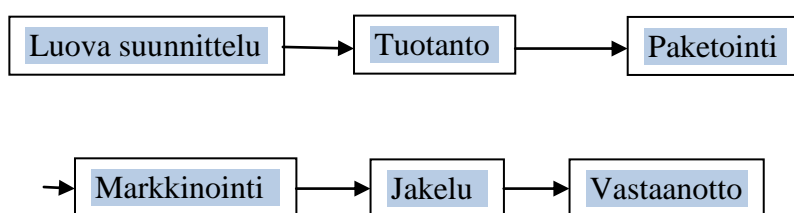
Kustantaminen	Kirjojen kustantaminen Sanomalehtien kustantaminen Aikakauslehtien kustantaminen Äänitallenteiden kustantaminen Ohjelmistojen kustantaminen Painaminen
Elokuva- ja video-ohjelmatuotanto	Elokuvien ja videoiden tuotanto Elokuvien levitys ja videoiden tukkujakelu Elokuvien esittäminen
Radio- ja televisiotoiminta	Radio-ohjelmien tuottaminen ja lähettäminen Televisio-ohjelmien tuottaminen ja lähettäminen
Televiestintä	Langallisen ja langattoman verkon hallinta ja palvelut
Tietopalvelutoiminta	Uutistoimistot Www-hakuportaalit Tiedonkäsittely
Ohjelmistot ja konsultointi	Ohjelmistojen suunnittelu ja valmistaminen Atk-laitteisto- ja ohjelmistokonsultointi

Taulukossa 1 on kuvattu viestinnän alaa perinteisillä, nykyään jo osittain vanhentuneilla tai vähentyneillä aloilla, mutta mukana ovat modernimmat televiestintä ja erilaiset tietopalvelutoiminnat. Erikoista ja mainitsemisen arvoista varsinkin viestinnän koulutuksen näkökulmasta on se, ettei organisaatioviestintä tai markkinointiviestintä kuulu Tilastokeskuksen Informaation ja viestinnän pääluokkaan, vaan ne on luokiteltu toisin. Organisaatioviestinnän kaltainen toiminta on luokiteltu Ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan pääluokkaan ja siellä Suhdetoiminnan ja viestinnän alaluokkaan.

Markkinointiviestintään mukaistettava toiminta on organisaatioviestinnän kanssa samassa pääluokassa, mutta Mainostoiminnan ja markkinatutkimuksen alaluokassa. Organisaatio- ja markkinointiviestintä ovat kuitenkin vahvasti mukana muun muassa Vaasan yliopiston viestinnän koulutuksessa, Aalto-yliopiston Kauppakorkeakoulussa ja Kymen ammattikorkeakoulussa.

Viestintäammattilaiset voi toimintojen ulkoistamisen takia tehdä työtä yhä useammin yrittäjinä tai yrityksissä, jotka toimivat alihankkijoina, kuin viestintäalan yrityksissä. Tämä voi tehdä ammattikuvat hämäräksi ja tilastollisen vertailun aiempaa epäluotettavammaksi. Myös tilastojen vertailu voi vaikeutua. Tilastokeskuksenkin ammatti- ja toimialaluokitukset kuvannevat heikkenevästi viestinnän alan todellista tilaa. (Raittila ym. 2006: 27–28)

Viestintäalalla toimivien yritysten sisällöntuotantoa kuvaa arvoketjumalli, joka tarkastelee tuotteen tai palvelun etenemistä ideasta loppukäyttäjälle. Kuviossa 4 on jäsennely yleisin viestinnän sisällöntuotannon arvoketjumalli.

Kuvio 4. Viestinnän sisällöntuotannon arvoketjumalli (Raittila ym. 2006)

Viestintäalan yritykset, jotka toimivat arvoketjussa, ovat aikaisemmin pyrkineet Raittilan ym. (2006) mukaan kattamaan mahdollisimman laajasti arvoketjun osa-alueet. Tästä esimerkkinä Yleisradio, jonka alaisuudessa on ollut oma televisiotheatteri, sinfoniaorkesteri, uutis- ja urheilutoimitukset studiot ja jakelutekniikat. Nykyään viestintäalan muut toimijat hoitavat ulkoistetusti osan näistä toiminnoista. Lehtien ja

kustantajien luopuessa painolaitoksistaan ja televisioyhtiöiden ostaessa yhä suurenevan osan ohjelmistostaan ohjelmatuottajilta on mediatuotannosta kutoutunut erillisistä osista rakentunut kokonaisuus. Suurin osa viestinnän ammattilaisista sijoittuu arvoketjun sisältöjen tuotannon ja paketoinnin vaiheisiin. Luova suunnittelu, markkinointi ja jakelutyöt kuuluvat myös monien työnkuvaan. Tulevaisuus näyttää viestinnän ammattilaisten muihin kohtiin kuin sisällön luomiseen ja paketoimiseen sijoittumisen arvoketjussa.

3.2 Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutus viestinnän alalla

Viestinnän ammatteihin koulutetaan Suomessa monella asteella ja monen eri alan alaisuudessa. Opetusministeriö ja opetushallitus luokittelevat yliopistotasoiset viestintä- ja informaatiotieteet humanistisiin, filosofisiin, yhteiskuntatieteellisiin ja taideaineiden tiedekuntiin. Kauppakorkeakoulussa voi opiskella muun muassa markkinointiviestintää ja teknillisten korkeakoulujen viestintätekniikkaan liittyvät opinnot liittyvät myös viestinnän ammatteihin kouluttautuessa. (Raittila ym. 2006). Pääainetasoista opetusta annetaan muun muassa informaatiotutkimuksessa, journalistiikassa, joukkoviestinnässä, mediatutkimuksessa, viestintätieteissä ja puhe- ja yhteisöviestinnässä. Yliopistojen koulutusohjelmat pitävät tässä tutkimuksessa sisällään sekä kandidaatin että maisteritutkinnon.

Valitsin aineistoon mukaan kaikki yliopistotasoiset koulutusohjelmat, joiden pääaineeseen voidaan lukea kuuluvan viestintää (muun muassa viestintätieteet, journalistiikka, mediatutkimus, informaatiotutkimus). Mukana on myös kauppakorkeakoulu, koska tutkinto sisältää myös viestinnän opintoja, ja uramahdollisuuskuvauksessa oli mukana myös viestinnän alan työpaikkoja ja ammattinimikkeitä. Mukana yliopisto- ja korkeakoulutason koulutusohjelmista ovat:

- Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Viestintätieteiden kandidaattiohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3v + 2v)
- Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Journalistiikan ja viestinnän tutkinto-ohjelma, yhteiskuntatieteiden kandidaatti ja yhteiskuntatieteiden/filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Jyväskylän yliopisto, Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Journalistiikan kandidaatti- ja maisteriohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Turun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Mediatutkimus, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Visuaalisen viestinnän muotoilu, taiteen kandidaatti ja maisteri (3 v + 2 v)
- Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Informaatiotutkimus, Historia-, kulttuuri- ja viestintätieteiden tutkinto-ohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Perustieteiden korkeakoulu, Informaatioverkostot, tekniikan kandidaatti ja diplomi-insinööri (3 v + 2 v)
- Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, Audiovisuaalisen mediakulttuurin koulutus, taiteen kandidaatti ja taiteen maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Kauppätieteet, Helsinki, kauppätieteiden kandidaatti ja kauppätieteiden maisteri (3 v + 2 v)

Viestinnän alaa on vaivannut pitkään sen koulutuksen ylimitoitettu aloituspaikkojen määrä. Koulutuspaikkojen määrä yli kaksinkertaistui 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2005 mennessä. Eri koulutusasteet ja -ohjelmat ovat olleet erilaisessa asemassa kasvuun

nähdän. Selkeimmin kasvu on näkynyt toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa, erityisesti audiovisuaalisen viestinnän koulutusohjelmissa, sekä ammattikorkeakouluissa viestinnässä ja mediatekniikassa. Maisteriohjelmat ovat kasvattaneet yliopistojen koulutuspaikkojen määrää. (Raittila ym. 2006)

Ammattikorkeakoulujen perustamisella vuonna 1996 pyrittiin purkamaan suurta ylioppilassumaa, haluttiin nostaa ylimmän ammatillisen koulutuksen tasoa ja vastata muuttuneisiin työelämän tarpeisiin. (Raittila ym. 2006) Viestinnän alan tutkintonimikkeeksi tuli medianomi (AMK), jolla on useita suuntautumisvaihtoehtoja, muun muassa elokuva, video, televisio ja multimedia sekä verkkoviestintä. Usempi ammattikorkeakoulu järjestää viestinnän alan koulutusohjelmia painottuen graafiseen suunnitteluun, visuaaliseen ilmaisuun, journalismiin ja mediatoimittajan töihin. Viestinnän alaan lukeutuvasta koulutuksesta voi valmistua myös tradenomin (AMK) nimekkeellä.

Valittujen koulutusohjelmien pääasiallinen kriteeri oli, että nimikkeen piti olla medianomi (AMK) ja pääaineen piti liittyä viestintään (muun muassa viestintä, journalistiikka, visuaalinen viestintä, kirjasto- ja tietopalvelu, media-ala, elokuva). Mukaan valikoitui myös muutama koulutusohjelma, jonka nimike on tradenomi (AMK), koska pääaine on vahvasti viestinnän alaa (kirjasto- ja tietopalvelu, mediatuotanto, johdon assistenttityö ja kielet, tieto- ja viestintäteknikka). Ammattikorkeakoulutason koulutusohjelmista mukana ovat:

- Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), viestintä
- Lahden ammattikorkeakoulu, Muotoiluinstituutti, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Visuaalinen viestintä
- Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), journalismi

- Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), kirjasto- ja tietopalvelu
- Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, Xamk, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), johdon assistenttityö ja kielet
- Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), mediatuotanto
- Oulun ammattikorkeakoulu, Tekniikan ja liikenteen ala, Insinööri (AMK), Tieto- ja viestintätekniikka
- Turun ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), elokuva
- Tampereen ammattikorkeakoulu, TAMK Mediapolis, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Media-alan koulutus

Ammattikorkeakouluverkostoa ja koulutusohjelmia kehitettiin ja lopetettiin 2010-luvulla, sillä koulutustarjontaa oli liikaa ja järjestelmä ei ollut reagoinut yhteiskunnallisiin koulutustarpeita koskeviin muutoksiin. Valmistuville ei ollut työpaikkoja tarjolla, koska opiskelijoita oli hakeutunut alalle liikaa. Ammattikorkeakoulujen odotetaan olevan tehokkaita oppilaitoksia, jotka reagoivat herkästi työelämän tarpeisiin. Tätä tehokkuutta mitataan arvioimalla alan vetovoimaa yleisesti, opintojen kestoa, pitkittymistä tai keskeyttämistä, valmistuvien määrää ja sijoittumista työelämään. (Kuurila 2014: 16).

Raittila ym. (2006: 112) ovat tarkastelleet myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen viestinnän yksiköiden keskinäisiä suhteita. Yksiköillä on vilkkaat ja monipuoliset suhteet, vilkkaammat kuin toisen asteen ja ammattikorkeakoulutason suhteet. Suhde ei kuitenkaan ole ongelmaton. Esimerkkinä Raittila ym. (2006) mainitsee siirtymisen medianomitutkinnosta maisteriopintoihin. Suhtautuminen siirtymiseen voi olla asenteista riippuen ongelmaton tai takkuavaa, kuten jos ammattikorkeakoulututkinnon

omaavan pitää suorittaa vuoden tai jopa kahden vuoden siltaopinnot ennen maisteriopintoja.

Erot eivät aina johdu pelkästä asenteesta, vaan ammattikorkeakoulututkinnot voivat olla aidosti kovin erilaisia ja eritasoisia suhteessa suunniteltuihin maisteriopintoihin. Graafisen suunnittelun ja valokuvataiteen maisterikoulutukset ovat saaneet ammattikorkeakouluista korkeatasoisia medianomitutkinnon suorittaneita hakijoita. Tämän tyyppiset koulutukset ovat yleensäkin varsin työelämäsuuntautuneita. Sen sijaan tutkimusorientoituneissa yliopistoissa ja maisteriopinnoissa on hyvin haastavaa saada käytännön työhön painottuneita ammattikorkeakouluopintoja soveltumaan suoraan jatko-opinnoiksi. (Raittila ym. 2006: 112)

Se, millaisen kuvan opiskelijaan suunnitteleva saa esimerkiksi koulutusohjelman tavoitteiden ja uramahdollisuuksien kuvausten kautta eri opinnoista, voi olla ratkaisevan tärkeää, saako ala hakijoita, suorittavatko opiskelijat tutkintonsa loppuun tai avautuuko tutkinnon jälkeen realistisia työmahdollisuuksia. Opintopolun kaltainen tiedonhaku sivusto tuo koulutusohjelmien kuvaukset yhteen internetissä ja ohjaavat näin osaltaan kouluttautumiseen hakeutumista. Fairclough (1997: 10) toteaa medioiden, joita ovat tässä tutkimuksessa internet ja www-sivusto, vaikuttavan ihmisiin, muun muassa tietoa jakamalla ja osallistamalla uskomusten muokkaamiseen. Medioilla on valtaa vaikuttaa ihmisten arvoihin, sosiaalisiin suhteisiin ja ihmisten tapaan nähdä ja kokea itsensä. Mediat muokkaavat käsitystämme asioiden merkityksellisyydestä ja tärkeydestä sekä niiden turhuudesta ja epäolennaisuudesta.

Tiedontarjoajana internetillä on omat vahvuutensa ja heikkoutensa. Internetin ehdottomia vahvuuksia ovat nopeus ja saatavuus myös esimerkiksi fyysisesti rajoittuneiden henkilöiden käytettäväksi. Tällöin tieto on kaikkien saatavilla. Saatavuuteen liittyy tietysti myös realiteetti saatavuudesta. Erityisesti länsimaisen yhteiskunnan jäsen on tottunut internetin avoimeen saatavuuteen, mutta kaikilla ei edelleenkään ole pääsyä verkkopalveluiden äärelle. Ne, joille internet ei avaudu tai jotka

eivät osaa sitä hyödyntää, voivat olla juuri niitä, jotka sitä eniten tarvitsisivat. (Vuorinen 2006: 74.) Internetiin ladatun tiedon oikeellisuus ja paikkaansa pitävyys on haaste verkon käyttäjälle. Tässä tutkimuksessa käytettävä Opintopolku-sivusto on lähtökohtaisesti luotettava sivusto virallisen tahon, Opetushallituksen, ollessa sen ylläpitäjä.

3.3 Viestinnän työnantajien näkemys viestinnän ammattilaisten osaamistarpeista

Luvussa 2.1 käsittelin kvalifikaatioita yleisestä korkeakoulutuksen näkökulmasta. Isohellan (2011) luomat yleisten kvalifikaatioiden luokilla voidaan tarkastella yleisellä tasolla, kuinka hyvin esimerkiksi koulutus pystyy vastaamaan työelämässä vaadittaviin kvalifikaatioihin. Tutkimukseni aineistopohjaksi olen valinnut viestinnän alan. Jokaisella erityisammattialalla on omat erikoistuneet kvalifikaationsa ja halusin tarkastella aineistoa myös nimenomaan viestinnän kvalifikaatioiden osalta. Tähän on Raittila ym. (2006) antaneet yhden, joskin jo valitettavan vanhan, lähteen. Päätin kuitenkin käyttää lähdeä, koska mielestäni heidän tuloksensa ja löytämänsä kvalifikaatiot vastaavat tarpeeksi myös tämän päivän oletettuja viestinnän osaamistarpeita. Tutkimuksen kyselyssä (Emt.) viestinnän alan työnantajien edustajilta kysyttiin heidän näkemyksiään viestinnän ammattilaisten osaamistarpeista. Kyselyn tarkoituksena oli turvata oppilaitosten ja yritysten yhteistyön kautta tiedonkulku osaamistarpeista. Edelliset tutkimukset ja vuosia jatkunut kehitys todistavat ennustettavuuden haasteellisuuden viestinnän kaltaisilla aloilla, jotka ovat herkkiä teknologisille muutoksille.

Painoarvoltaan keskeisimmiksi osaamisalueiksi työnantajien mielestä tutkimuksessa nousivat *työprosessin hallinta ja liiketaloudellinen osaaminen*. Monitaitoisuus, työskentelykyky erilaisissa mediaympäristöissä ja tuotantoprosessin ymmärtäminen kokonaisuutena kuuluivat työprosessin hallinnan osaamisalueeseen. Liiketaloudellinen osaaminen liittyy kyselyn vastaajien mielestä liiketoiminnan ja tarpeiden

ymmärtämiseen asiakkaan näkökulmasta ja kohderyhmätuntemukseen. (Raittila ym. 2006: 62–65)

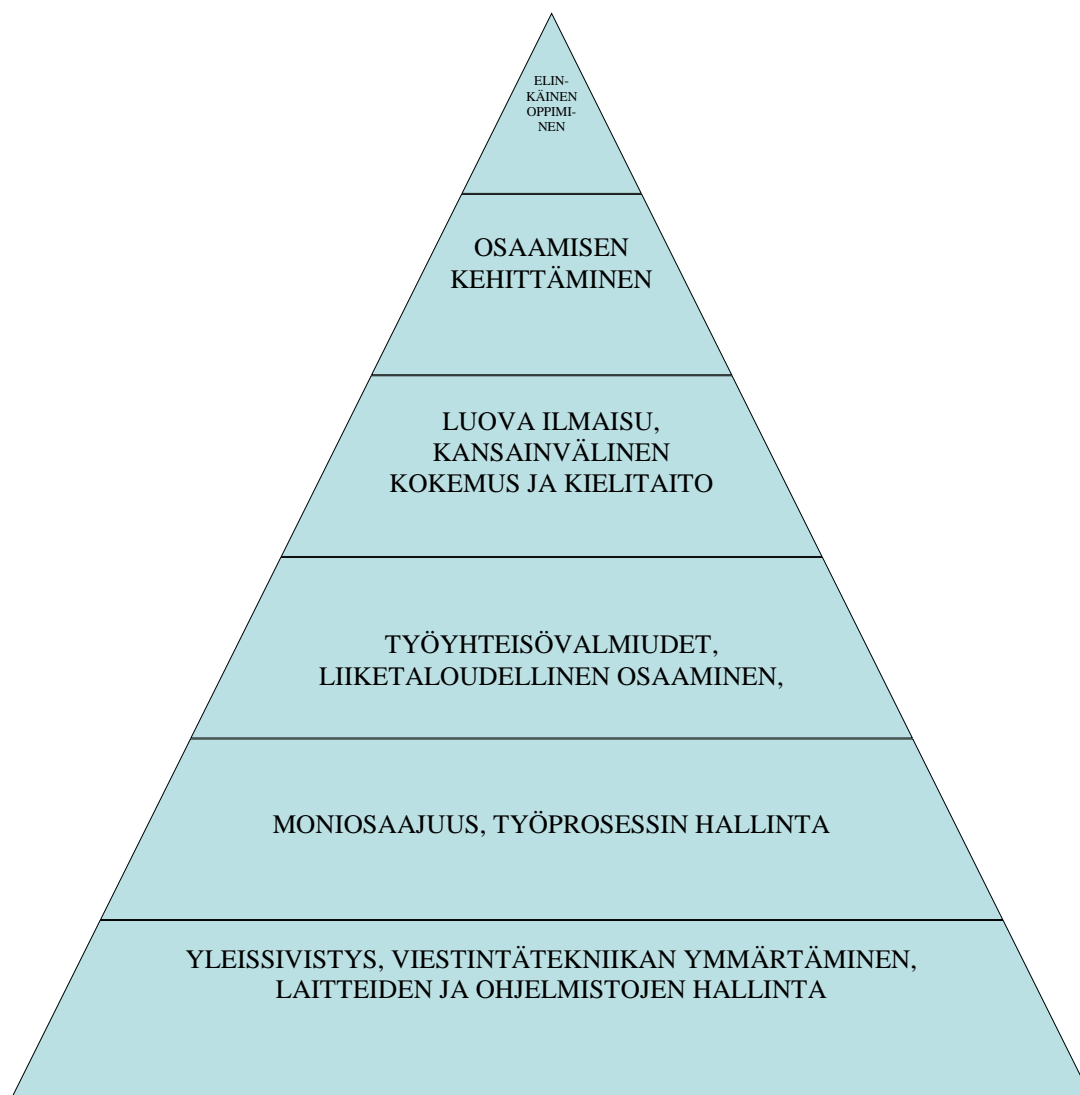
Seuraavaksi painottuivat *työyhteisövalmiudet sekä luovaan ilmaisuun liittyvät taidot*. Projektityöskentelyssä korostuivat esimies-, ihmissuhde- ja yhteistyötaitoja, jotka kuuluvat työyhteisövalmiuksiin. Tulosten valossa näyttää siltä, että projektityöt lisääntyvät ja johtamisen tavat muuttavat vaativammaksi. Myös se, että rajat ammattiryhmien eivät ole enää niin selkeitä, laittaa sosiaalisille taidoille painoarvoa. Ilmaisuuun liittyviä taitoja kuten luovuutta, ideointikykyä, innovatiivisuutta ja moniosaajuutta ovat kaikki kykyjä, joita tarvitaan tuotettaessa sisältöjä eri välineisiin. Monet osaamistarpeisiin kuuluvat yksittäiset asiat oli yhdistettävissä moniosaajuuteen. Moniosaajuudella tarkoitetaan eri ilmaisumuotojen hallintakykyä, työprosessin ymmärtämiskykyä kokonaisuutena sekä myös osaamista yrittäjyyden ja muun liiketoiminnan saralla. (Raittila ym. 2006: 62–65.)

Sisällöntuotannon tehtäviin oletetaan tulosten perusteella kuuluvan *yleissivistyksen* itsestään selvästi. Kyselyssä painotettiin yhteiskunnallista ja taloudellista yleistietoa. *Kansainvälinen kokemus, vieraiden kulttuurien tuntemus ja kielitaito* oli vastaajille tärkeää erityisesti tiedottajalle sekä markkinointiviestinnän ja audiovisuaalisen tuotannon tehtävissä. Kuitenkin korostetusti painotettiin oman osaamisen jatkuvaa kehittämistä, uskottiin elinikäisen oppimisen merkityksen entisestään. (Raittila ym. 2006: 62–65.)

Uuden *viestintätekniiikan ymmärtämisen sekä laitteiden ja ohjelmistojen hallinnan merkitys* on lähes kaikkien vastaajien mielestä viestinnän alalla erittäin oleellista, mutta esimerkiksi tekninen osaaminen ei kuitenkaan ollut painoarvoltaan tärkeimpien osaamistarpeiden joukossa. Ajankohtaisemmat osaamistarpeet saattavat ohittaa viestintätekniiikan hallinnan tärkeydessä. Toisaalta tekniset taidot nähdään tulevaisuuden ammattilaisten itsestään selvänä ominaisuutena, eikä tätä ole koettu tarpeelliseksi korostaa. (Raittila ym. 2006: 62–65.)

Sellaisille viestinnän ammattilaisille, joiden ammattitaito on yhden viestintäväliseen tai ilmaisumuodon varassa, on vain vähän kysyntää tulevaisuudessa. Lähinnä Yleisradion kaltaiset mediatilat kaipaavat suuriin tuotantoihin esimerkiksi kuvaamisen, valaisun tai äänen spesialisteja, tai he voivat toimia yrittäjinä tarjoten osaamistaan monille työnantajille. Tulevaisuudessa tällaiset yhden välineen ammattilaiset korvataan yhä useammin viestinnän moniosaajilla. Varsinkin pienten yritysten edustajat korostivat monipuolisen viestintävälneiden hallinnan tärkeyttä. Moniosaajuuteen liittyvät visuaalinen ajattelu ja valmius tuottaa sisältöjä erilaisille julkaisualustoille ovat myös työnantajille tärkeitä osaamisalueita. (Raittila ym. 2006: 62–65.)

Viestinnän koulutuksen kannalta, ja todennäköisesti monen muunkin koulutuksen kannalta, moniosaajuuden kvalifikaatio on haastava tarve täytettäväksi. Koulutusaika ei riitä opettamaan moniosaajuuden vaatimia kaikkia taitoja. Vaarana on myös, että jos opittava aines pirstaloituu liikaa, saattaa koulutuksen annista jäädä valmistuvalle liian vähän kunnollisia taitoja käteen. Tällainen moniosaajuuden vaatimus edellyttää aktiivista yhteydenpitoa oppilaitosten ja työelämän edustajien välillä. Halutaanko, että oppilaitoksesta valmistuva hallitsee esimerkiksi nopeasti uusiutuvat tekniset välineet ja ohjelmistot vai riittääkö, että luodaan valmiudet oppia ja omaksua nopeasti uusia laiteympäristöjä ja ilmaisutapoja. (Raittila ym. 2006: 62–65) Toisaalta voidaan miettiä, erityisesti yliopistokoulutuksen kohdalla, ovatko yksittäiset taidot ja työelämäorientaatio korkeakoulututkinnon ensisijainen tavoite. Kuviossa 5 olen hahmotellut viestintäalan työelämän osaamistarpeita ja niiden painoarvoja työnantajien näkökulmasta.

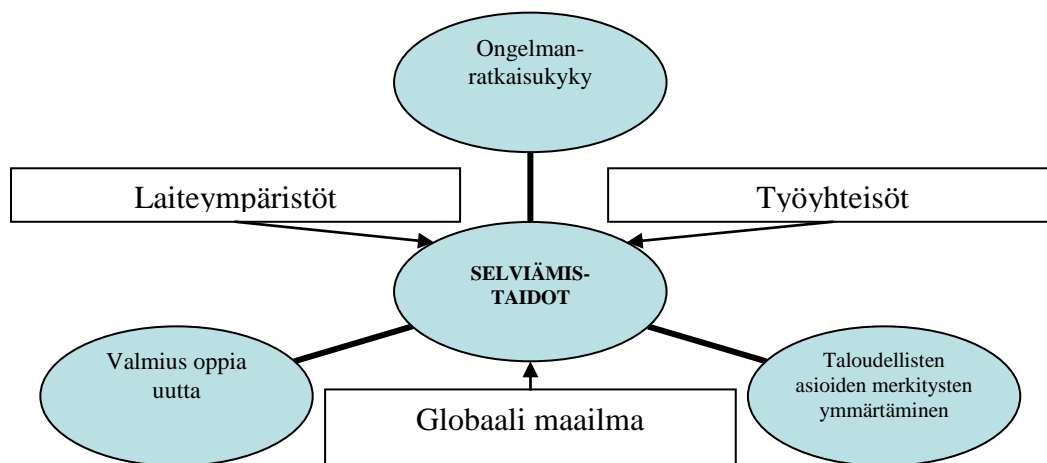

Kuvio 5. Viestinnän työelämän osaamistarpeet ja painoarvot työnantajien näkökulmasta Raattilan ym. (2006: 62–65) mukaan.

Kuvion 5 osaamistarpeiden painavin, eli pohjalla oleva, osa-alue liittyy sellaisiin taitoihin, joiden oletetaan olevan melko itsestään selviä viestinnän ammattilaisten

kohdalla. Yleissivistys ja viestintäteknikan hallinta ovat viestinnän alalla onnistumisen perusedellytyksiä. Seuraavaksi painavinta osaamistarpeiden ydinaluetta ovat moniosaajuus ja työprosessin hallinta. Moniosaajuudella valmistuva takaa itselleen laajemmat työmahdollisuudet ja yleinen työprosessien ymmärtäminen kuuluu ammattilaisen hallita. Pyramidin keskiosiin kuuluu osaamistarpeisiin, joiden toivotaan kuuluvan monen viestinnän ammattilaisen kykyihin: luovuus, kansainvälisyys ja kielitaito. Näihin kvalifikaatioihin törmää usein muun muassa työpaikkailmoituksissa ja ne tuovat aina lisätua työnhakutilanteessa. Myös liiketaloudellinen ymmärrys ja työyhteisöön sopeutuminen kuuluvat osaamistarpeiden toiveisiin. Ylimpänä pyramidin huipulla ovat minkä tahansa alan, myös viestinnän alan, tämän päivän tärkeimmät ilmaisut: osaamisen kehittäminen ja elinikäinen oppiminen. Yksikään ammattilainen, saati vastavalmistunut, ei ole koskaan niin valmis, ettei osaamistaan olisi tarve kehittää. Erityisen tärkeää alan kehityksen seuraaminen ja sen mukana pysyminen on viestinnän alalla, jolla muun muassa viestintäteknikka ja ohjelmistot muuttuvat nopeasti. Elinikäisen oppimisen vaatimus on osaamistarpeista kaikkein tärkein, sillä muuttuvissa työnkuissa ja -ympäristöissä mukana pysyvät vain ne, jotka ovat avoimia uuden oppimisen ja opettelu suhteen.

Kyselyn ja haastattelujen perusteella Raittila ym. (2006) tiivistävät viestintäammattilaisille asetetut vaatimukset yhteen sanaan: selviämistaidot. Selviämistaitoihin kuuluu kyky selviytyä erilaisissa ja muuttuvissa laiteympäristöissä, työyhteisöissä ja globaalissa maailmassa. Kykyyn vaaditaan taitoa ratkaista ongelmia, valmiutta uuden oppimiseen ja ymmärrystä taloudellisten asioiden merkityksen ymmärtämistä. (ks. Kuvio 6.)

Kuvio 6. Selviämistaidot (Raittila ym. 2006: 65)

Raittilan ym. (2006) tutkimuksessa yksi työnantajien kyselyyn vastannut totesikin kuviossa 6 esitettyihin selviämistaitoihin liittyen osuvasti: ”Yksityiskohtaiset tiedot ja taidot vanhenevat nopeasti, mutta ”se, että asioilla on budjettinsa, asioilla on tavoitteensa, niin sen voisi opettaa siellä koulussa.”

3.4 Viestinnän ala 2010-luvulla

Digitalisoituminen, internetin valta, globalisaatio... siinä suuret viestinnän alan murroksen liikkeelle panijat. Työvälineiden ja työtapojen muutos digitalisoitumisen myötä on hämärtänyt rajoja eri medioiden ja sisältöjen välillä. Tästä esimerkkinä suuret mediatalot, joilla on käsissään niin radio-, televisio-, verkko-, mobiili- kuin painetun median kanavat, jolloin samaa sisältöä liikutetaan eri viestintävälineissä. Nykyaikainen viestinnän ammattilainen pystyy tuottamaan sisältöä niin verkkoon kuin sanomalehteenkin. Uudet mainonnan ja markkinoinnin muodot, erityisesti verkossa ja mobiilivälineissä, synnyttävät viestinnän osaajille uusia työtehtäviä ja -paikkoja. (Haara 2012: 10–11)

Viestinnän alalta valmistuneiden päätehtävät ovat edelleen sisällöntuotannossa ja seurannassa, mediaviestinnässä ja toimintaympäristön seurannassa sekä sisäisessä viestinnässä. Tehtäväalueet, joilla on näkyvissä kasvua, ovat mediaviestintä, maineen ja brändin rakentaminen ja sosiaalisen median asiantuntijatehtävät. (ProCom 2015: 4)

Haara (2012: 11) tarkastelee selvityksessä kuutta merkitykseltään vahvistuvaa viestintäammattilaisen osaamistarvetta. Osaamistarpeet liittyvät verkostoitumiseen, kansainvälisyyteen, paikallisuuteen, luovuuteen, tekniikkaan, verkkoon, palveluun ja ympäristöön.

Verkostoitumisessa on kyse ennen kaikkea kyvystä luoda kontakteja ja jakaa tietoa. Ammattilaiselta vaaditaan vuorovaikutus-, ryhmätyö- ja esiintymistaitoja. Samalla kun globaali maailma pakottaa kansainvälisyyteen, kielitaitoon ja kulttuurien tuntemukseen, on paikallisuus ja paikallistuntemus yhä enenevässä määrin kasvava trendi. Viestintätekniikka ja luovuus kulkevat käsi kädessä. Uudet, tekniikan mahdollistamat viestintäympäristöt avaavat mahdollisuuksia uusille innovaatioille. (Haara 2012: 11–14)

Sosiaalisen median merkitystä internetin vaikutuksen kasvaessa ei voi viestinnästä puhuessa vähätellä. Sosiaalinen media toimii vuorovaikutusvälineenä ja sisällöntuottajana sillä on vahvasti kasvava rooli. Myös yksilölliset, räätälöidyt viestinnän palvelut ovat nykyaikaa. Palveluja tuotetaan asiakaskeskeisesti ja personoidusti. Viimeisenä osaamistarve liittyy ympäristöajatteluun. Kestävä kehitys, eettisyys ja ympäristöystävällisyys ovat arvoja, joista myös viestinnän ammattilaisen tulee olla tietoinen. (Haara 2012: 14–16)

4 OPINTOPOLKU-SIVUSTON VIESTINNÄN ALAN URAMAHDOLLISUUKSIEN JA TAVOITTEIDEN KUVAUS

Tarkastelen tässä luvussa, millaista kuvaa viestinnän alasta luodaan tarkastelemalla Opintopolku-sivuston koulutuskuvauksia. Analysoin 20 eri korkeakoulutuksen, 11 yliopistotasoisien ja 9 ammattikorkeakoulutasoisien, koulutusohjelman uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksia. Eri oppilaitosten kuvausten tekstipituus Opintopolussa vaihteli suuresti. Pisimmillään kuvaus saattoi olla sivun mittainen ja lyhimmillään kaksi riviä pitkä. Myös kuvausten muoto vaihteli virkemuotoisesta tekstistä pelkkään tehtävänimikkeiden luetteloon. Kuvausten pituuden ja muodon suuri vaihteluväli ei mielestäni kuitenkaan vaikuttanut tutkimukseen, sillä analysoitavat ilmaukset, esimerkiksi diskurssit voivat olla esimerkiksi yksittäisiä sanoja tai lauseita.

Aluksi analysoin uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksia sisällönanalyysin keinoin etsien aineistosta ilmauksia, jotka voidaan liittää viestinnän alan työelämän kvalifikaatioihin ja osaamistarpeisiin. Toinen tapani tutkia aineistoa on analysoida aineistosta nousevia diskursseja; yhtäläisyyksiä tavassa puhua viestinnän alasta ja korkeakoulutuksesta ylipäänsä. Näitä diskursseja tarkastelen diskurssianalyysin avulla.

4.1 Ammattinimikkeet ja koulutustaso

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen lähentymisen ja korkeakoulu-uudistusten vuoksi on aiheellista tarkastella viestinnän alan korkeakoulutusten eroja ja yhtäläisyyksiä yliopisto-, korkeakoulu- ja ammattikorkeakoulutusten sisällä. Seuraavissa viestinnän alojen koulutuksissa voidaan katsoa saavan samantyyppistä koulutusta niin ammattikorkea- kuin yliopistotasollakin: journalistiikka, informaatiotutkimus, graafinen suunnittelu, markkinointiviestintä, media-ala ja elokuva-ala. Esimerkkien (1), (2) ja (3) otteet ovat koulutuksien uramahdollisuuskuvauksista, eikä niissä erotu, onko valmistunut opiskellut toimittajan valmiuksia yliopistossa vai ammattikorkeakoulussa.

- 1) "...toimivat pääasiassa *toimittajina* eri tiedotusvälineissä, mutta myös muissa viestinnän tehtävissä." (Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), journalismi)
- 2) "...Journalistiikan opinnot valmistavat eritasoisiin journalistisiin tehtäviin. Opinnoista valmistunut voi työskennellä toimituksessa esimerkiksi *toimittajana*, kuvaajana, toimitussihteerinä, tuottajana, uutispäällikkönä, toimituspäällikkönä tai päätoimittajana." (Jyväskylän yliopisto, Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, journalistiikan kandidaatti- ja maisteriohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)
- 3) "...Journalistiikan opinnot antavat valmiuksia työskennellä *journalistisissa tehtävissä sanoma- ja aikakauslehdissä, radiossa, televisiossa ja verkkoviestinnässä* ja kuvajournalismin opinnot lehtikuvaajan ja kuvatoimittajan tehtävissä." (Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, journalistiikan ja viestinnän tutkinto-ohjelma, yhteiskuntatieteiden kandidaatti ja yhteiskuntatieteiden/filosofian maisteri)

Myös esimerkkien (4) ja (5) informaatioalan uramahdollisuuskuvauksista ei suoranaisesti käy ilmi koulutuksen taso, vaan esimerkiksi ammattinimike kirjastonhoitaja on molemmilla tasoilla sama.

- 4) "Alalle valmistuneet sijoittuvat lähinnä kirjasto- ja tietopalveluorganisaatioiden työtehtäviin. Tehtävänimikkeitä: informaattikko, *kirjastonhoitaja* (yleinen kirjasto), kirjastosihteerit, kirjastovirkailija" (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, tradenomi (AMK), kirjasto- ja tietopalvelu)
- 5) "Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelmasta valmistuneet työskentelevät tyypillisesti *kirjastonhoitajina*, informaattikkoina, suunnittelijoina tai projektityöntekijöinä sekä julkisella että yksityisellä puolella." (Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)

Tehtävä- ja ammattinimikkeet eivät kerro kovin paljon siitä, mihin koulutus antaa valmiuksia ja mitkä ovat todelliset pätevyyserot samantapaisten nimikkeiden takana. Tästäkin syystä on koulutuksen tarjoajalle eduksi täsmentää koulutuskuvauksissaan melko yksityiskohtaisesti, miksi juuri tämä koulutus olisi esimerkiksi työllistymisen kannalta vartenotettava vaihtoehto. Seuraavassa tarkastelen lähemmin

uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksia nimenomaan työelämän ja työnantajien osaamistarpeiden näkökulmasta.

4.2 Aineiston yleiset kvalifikaatiot ja viestinnän alan osaamistarpeet

Aineiston koulutuskuvausten tavoitteet ja uramahdollisuudet kertovat viestinnän korkeakoulutusten kyvystä vastata niihin kvalifikaatioihin ja osaamistarpeisiin, joita työelämän katsotaan asettavan viestinnän korkeakouluista valmistuvalle. Isohella on laatinut nimenomaan korkeakouluopiskelijoilta vaadittavien kvalifikaatioiden, eli työelämän vaatimuksien, yleiset luokat. Näiden kategorioiden sisältämät kvalifikaatiot löytyvät luvusta 2.1. Sisällönanalyysin keinoin laskin aineistosta, 11 yliopisto- ja korkeakoulutason ja 9 ammattikorkeakoulutason koulutuskuvauksesta (uramahdollisuudet ja tavoitteet), kuinka monessa koulutuskuvauksessa kunkin yleisen kvalifikaatiokategorian kvalifikaatioilmauksia esiintyy, ja nämä määrät on esitetty kappaleina ja niiden prosenttiosuuksina taulukossa 2.

Taulukko 2. Yleisten kvalifikaatioiden määrät yliopisto- ja korkeakoulutasoissa ja ammattikorkeakoulutasoisissa uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksissa

	Analyttis- menetelmälliset kvalifikaatiot	Itsenäisen toiminnan kvalifikaatiot	Viestinnälliset ja välineelliset kvalifikaatiot	Yhteis- toiminnalliset kvalifikaatiot
Yliopisto- ja korkea- koulutaso	11	7	9	6
N = 11	100	63,6	81,8	54,5
%				
Ammatti- korkea- koulutaso	3	3	1	6
N = 9	33,3	33,3	11,1	66,7
%				

Taulukosta 2 on nähtävissä, että yliopistotasoisissa koulutuskuvauksissa selkeästi yleisin (100 %) kvalifikaatiokategoria on analyttis-menetelmälliset kvalifikaatiot. Seuraavaksi yleisin kategoria on viestinnälliset ja välineelliset kvalifikaatiot (81,8 %). Ammattikorkeakoulutasoisissa koulutuskuvissa yleisimmäksi kvalifikaatiokategoriaksi ylsi yhteistoiminnalliset kvalifikaatiot (66,7 %) ja toiseksi yleisimmiksi kategorioiksi analyttis-menetelmälliset ja itsenäisen toiminnan kategoriat (33,3 %). Yliopistotasoisissa koulutuskuvauksissa esiintyi yleisiä kvalifikaatioita enemmän kuin ammattikorkeakoulutasoisissa. Yleisten kvalifikaatioiden akateeminen muodostamistausta voi vaikuttaa tähän tulokseen.

Taulukkoon 3 on kerätty viestinnän työnantajien osaamistarpeiden esiintyvyys yliopistotasoisissa ja ammattikorkeakoulutasoisissa koulutuskuvauksissa (uramahdollisuudet ja tavoitteet). Taulukkoon on laskettu kappalemäärät ja niitä vastaavat prosenttiosuudet.

Taulukko 3. Viestinnän työnantajien osaamistarpeet aineistossa

	Muuttuvat laite- ympäristöt	Muuttuvat työ- yhteisöt	Muuttuva globaali maailma	Ongelman- ratkaisu- kyky	Valmius oppia uutta	Ymmär- rys taloudel- lisista asioista
Yliopisto- ja korkea- koulutaso	2 18,2	5 45,5	4 36,4	2 18,2	7 63,6	2 18,2
N = 11 %						
Ammatti- korkea- koulutaso	2 22,2	5 55,6	5 55,6	1 11,1	3 33,3	2 22,2
N = 9 %						

Viestinnän alan työnantajien osaamistarpeet jakautuvat taulukossa 4 nähtävällä tavalla huomattavasti tasaisemmin yliopisto- ja ammattikorkeakoulutusoisten koulutusten välillä kuin yleiset kvalifikaatiot. Yliopistotasoisista koulutuskuvauksista eniten löytyi valmius oppia uutta -osaamistarvetta (63,6 %). Seuraaviksi eniten oli muuttuva työyhteisö -viittauksia (45,5 %) ja muuttuva globaali maailma -viittauksia (36,4 %). Ammattikorkeakoulutasolla koulutuskuvauksista suurin osaamistarpeen ryhmä meni tasan kahden osaamistarpeen kanssa, molempia, muuttuva työyhteisö -viittauksia ja muuttuva globaali maailma -viittauksia, oli yhtä paljon (55,6 %). Toiseksi eniten viittauksia sai valmius oppia uutta -osaamistarve (33,3 %).

Osaamistarpeissa yliopisto- ja ammattikorkeakoulutusoiset koulutuskuvaukset olivat lähempänä toisiaan kuin yleisissä kvalifikaatioissa. Molemmissa tasoissa kolme yleisintä osaamistarvetta olivat samoja: valmius oppia uutta, muuttuva työyhteisö ja muuttuva globaali maailma. Valmius oppia uutta -osaamistarve pääsi kahden yleisimmän tarpeen joukkoon molemmilla koulutustasoilla. Tätä tulosta voisi selittää molempien, yliopisto- ja ammattikorkeakoulutusoisten, koulutusten arvostavan työelämäyhteyttä ja koulutuksen antamaa valmiutta työelämään.

Etsin aineistosta näitä yleisiä kvalifikaatioita luokittain sekä yliopisto- että ammattikorkeatasoisista viestinnän koulutusten uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksista. Jokaisesta kvalifikaatioluokasta on esimerkkejä, joissa yleinen kvalifikaatio on merkattu *kursiivilla*. Esimerkkien perässä suluissa ovat koulutusohjelmien tiedot.

Esimerkeissä on myös nähtävissä viestinnän alan työnantajien painottamat osaamistarpeet, jotka Raittila ym. (2006) on tiivistänyt selviämistaitoihin: täytyy olla kyky selviytyä mitä erilaisimmissa ja jatkuvasti muuttuvissa laiteympäristöissä, työyhteisöissä ja muuttuvassa globaalissa maailmassa. Tämä edellyttää ammatilliselta ongelmanratkaisukykyä, valmiutta oppia uutta ja taloudellisten asioiden merkityksen ymmärtämistä. Esimerkeissä nämä osaamistarpeet on korostettu **lihavoinnilla**. Jos sama viittaus koskee sekä yleisiä kvalifikaatioita että osaamistarpeita, on viittaus sekä

lihavoitu että kursivoitu, esimerkiksi ***ongelmanratkaisukyky***. Yritän samalla pohtia yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kuvausten eroja ja yhtäläisyyksiä sekä niiden syitä.

4.2.1 Analyttis-menetelmälliset kvalifikaatiot

Analyttis-menetelmällisten kvalifikaatioiden luokkaan kuuluvat kyky tehdä analyysyjä ja synteesejä, kyky ajatella johdonmukaisesti, kyky tuottaa uusia ideoita, ongelmanratkaisutaidot, menetelmien hallintataidot sekä kyky soveltaa osaamista käytäntöön. Samaan kategoriaan voidaan laskea viestinnän osaamistarpeista ongelmanratkaisukyky.

Analyttis-menetelmällisiä kvalifikaatioita löytyi jokaisesta (11/11) aineiston yliopistojen ja korkeakoulujen kuvauksesta. Jokaisesta kuvauksesta löytyi vähintään yksi yllämainittu yleinen kvalifikaatio. Eniten oli mainittu kyky tehdä analyysyjä ja kyky soveltaa osaamistaan käytäntöön. Ongelmanratkaisukyky, niin analyttis-menetelmällisenä kuin viestinnänkin kvalifikaationa löytyi kahdesta koulutuskuvauksesta.

- 6) ”...osaat *analysoida* kielenkäytön, viestinnän ja median ilmiöitä sekä teoreettisesti että käytäntölähtöisesti... ja *soveltamaan* alan tietämystä käytäntöön” (Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Viestintätieteiden kandidaattiohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)

Esimerkissä (6) on yliopistotasaisen koulutuksen tyypillinen ilmaus analyttis-menetelmällisen kvalifikaation yleisimmästä muodosta. Tiedon analysointi ja sen soveltaminen käytäntöön on tämän valossa yliopistokoulutuksen yksi tärkeimmistä yleisistä osaamisalueista.

- 7) ”...*ongelmalähtöinen oppiminen*, jossa opiskelijat *ratkaisevat* annettuja tehtäviä...” (Aalto-yliopisto, Perustieteiden korkeakoulu, Informaatioverkostot, tekniikan kandidaatti ja diplomi-insinööri)

- 8) ”...sinulla on ryhmätyö- ja *ongelmanratkaisu*valmiuksia...” (Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu Kauppatieteet, Helsinki, kauppatieteiden kandidaatti ja kauppatieteiden maisteri)

Ongelmanratkaisutaidot ja ongelmanratkaisukyky löytyvät esimerkeistä (7) ja (8). Ongelmanratkaisun kvalifikaatio ei kuitenkaan ollut yliopistokoulutuksissa koettu kovin tärkeäksi mainita, ja nekin koulutukset, joissa se oli mainittu, olivat tekniikan ja kaupantieteiden aloilta, joita ehkä voidaan pitää aloina, jotka ovat tavalla tai toisella suuntautuneet ongelmien ja haasteiden ratkaisuun.

Ammattikorkeakoulujen kuvauksista analyttis-menetelmällisiä kvalifikaatioita löytyi aineistosta vähemmän kuin yliopistotasoisista (3/9). Näissä kolmessa eri oppilaitoksen kuvauksessa oli eniten ongelmaratkaisu- ja ideointikykyyn viittaavia kvalifikaatioita.

- 9) ”... pyrkii *etsimään ja kokeilemaan uusia toimintatapoja*... joissa pyritään yhteistyössä sidosryhmien ja asiakkaiden kanssa *kehittämään* palveluita, *ratkaisuja*, alaa ja ammattia. (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), kirjasto- ja tietopalvelu)
- 10) ”...*ideointikykyä*,..., *ongelmanratkaisukykyä*...” (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), mediatuotanto)

Ammattikorkeakoulun koulutuskuvauksissa esimerkin (9) tavoin analyttis-menetelmälliset kvalifikaatiot liittyivät ideointiin ja ongelmanratkaisuun, siis jossain määrin käytännönläheisempiin osaamisalueisiin, kun taas yliopistojen koulutusten ilmaisut olivat tutkimusotteellisempia. Ammattikorkeakoulun kuvauksissa myös uskallettiin suoraviivaisemmin luetella eri kvalifikaatioita, kuten esimerkissä (10): ideointikyky ja ongelmanratkaisukyky.

4.2.2 Itsenäisen toiminnan kvalifikaatiot

Itsenäisen toiminnan kvalifikaatioihin kuuluu kyky toteuttaa suunnitelmia ja kyky työskennellä itsenäisesti, kyky sopeutua uusiin tilanteisiin, menestymisen halu ja

päätöksentekokyky sekä kriittisyys ja itsekriittisyys, elinikäinen oppiminen ja suunnittelu- ja ajanhallintataidot. Viestinnän osaamistarpeista tähän kvalifikaatiokategoriaan voidaan laskea valmius oppia uutta ja kyky selviytyä muuttuvissa työyhteisöissä.

Yliopistotasoisista koulutuskuvauksista useimmissa (7/11) oli mainittu jokin itsenäisen toiminnan kvalifikaatio. Eniten mainintoja keräsi elinikäiseen oppimiseen ja menestyshaluun liitettävät kuvaukset. Myös kriittisyys, ei kuitenkaan itsekriittisyys ja itsenäinen työskentely mainittiin.

- 11) ”***Elinikäinen oppiminen***,... avainsanoja informaatioalan ammateissa.” (Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)
- 12) ”...*halun kehittyä* oman alasi *asiantuntijana*...” (Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri)

Esimerkissä (11) on käytetty termiä elinikäinen oppiminen, joka onkin varsin hyvin kuvaava sanayhdistelmä siitä jokaisella alalla läsnä olevasta jatkuvan kehityksen ja oppimisen vaatimuksesta. Halua kehittyä asiantuntijana on taas käytetty esimerkissä (12) ilmaisten samalla mahdollista halua menestyä.

- 13) ”...tunnistamaan ja arvioimaan *kriittisesti* eri arvolähtökohtia...” (Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri)

Kriittisyys liitetään akateemiseen koulutukseen ja esimerkissä (13) on liitetty kritiikin taito erilaisten arvojen arviointiin.

- 14) ”... *kykyäsi työskennellä* sekä *itsenäisesti*...” (Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri)

Itsenäisen työskentelykyvyn kvalifikaatio on koettu mainitsemisen arvoiseksi esimerkiksi (14). Yliopistot ovat perinteisesti olleet itsenäisen työskentelyn ja oman ajattelun edelläkävijöitä tieteellisen tutkimusotteensa vuoksi.

Ammattikorkeakoulujen koulutusten puolella aineistosta löytyi itsenäisen toiminnan kvalifikaatioita kolmesta koulutuskuvauksesta (3/9). Suurin osa mainitsi elinikäisen oppimisen ja suunnittelutaidon. Tämän ryhmän kvalifikaatioita oli mainittu suhteellisen vähän.

- 15) ” ...oman *osaamisen jatkuvaan kehittämiseen...*” (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), mediatuotanto)
- 16) ”Pystyt *suunnittelemaan...*” (Tampereen ammattikorkeakoulu, TAMK Mediapolis, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Media-alan koulutus)

Esimerkissä (15) kuvataan elinikäistä oppimista oman osaamisen jatkuvana kehittämisenä ja esimerkissä (16) viitataan koulutuksen antamaan suunnittelutaitoon.

4.2.3 Viestinnälliset ja välineelliset kvalifikaatiot

Viestinnällisiin ja välineellisiin kvalifikaatioihin kuuluu äidinkielen taito suullisesti ja kirjallisesti, muu kielitaito, arviointi- ja palautteenantotaidot sekä viestintätekniset taidot. Osaamistarpeista muuttuva globaali maailma ja muuttuva laiteympäristö voidaan katsoa kertovan samoista kvalifikaatioista. Viestinnälliset ja välineelliset kvalifikaatiot ovat viestintäalan avainaluetta, ja sen kvalifikaatiot liittyvät hyvin konkreettisesti viestinnän työn tekemiseen.

Yliopistotasoisissa koulutuskuvauksista lähes kaikissa oli mainittu jokin kategorian kvalifikaatio (9/11). Suurin osa mainitsi kirjallisen ja suullisen viestintätaidon sekä vieraiden kielten taidon, kuten esimerkeissä (17) ja (18). Yllättävän vähän katsottiin tarpeelliseksi mainita koulutukseen liittyviä viestintäteknisiä valmiuksia. Akateemisiin perustaitoihin kuuluvia arviointi- ja palautetaitoja ei katsottu tarpeellisiksi mainita lainkaan.

- 17) "...pystyy viestimään suullisesti ja kirjallisesti..." (Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)
- 18) "... kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen *toisella kotimaisella ja vähintään yhdellä vieraalla kielellä...*" (Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Informaatiotutkimus, Historia-, kulttuuri- ja viestintätieteiden tutkinto-ohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)

Viestintävälineelliset kvalifikaatiot perustuivat digitaalisten välineiden hallintaan, kuten esimerkissä (19) ja esimerkin (20) viestintäteknologian edelläkävijyyteen.

- 19) "... osaat hyödyntää *digitaalisia mediavälineitä* ja viestiä erilaisten kanavien edellyttämällä tavalla." (Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Viestintätieteiden kandidaattiohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)
- 20) "...Ennakkoluuloton ja avoin suhtautuminen *viestintäteknologiaan...*" (Jyväskylän yliopisto, Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Journalistiikan kandidaatti- ja maisteriohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)

Viestinnän alan työnantajat katsovat toimimisen globaalissa maailmassa ja yleisen muutoksen sietokyvyn kuuluvan viestinnän ammattilaisen osaamistarpeisiin. Työelämän ja tutkimusaiheiden muutos löytyy esimerkistä (21). Monikulttuurisuus ja kansainvälisyys näkyivät myös yliopistojen tavoitekuvauksissa, esimerkki (22).

- 21) "...joissa korostuu **muutos,...kansainvälisyys ja monikulttuurisuus.**" (Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandidaattiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri)
- 22) "sinulla on valmius toimia **monikulttuurisessa ympäristössä.**" (Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Kauppatieteet, kauppatieteiden kandidaatti ja maisteri)

Ammattikorkeakoulujen kuvauksista vain yhdestä, esimerkistä (23), löytyi suora yhteys viestinnällisten ja välineellisten kvalifikaatioihin suullisen ja kirjallisen viestinnän ja kielitaidon alueisiin. Esimerkkitaapauksessakin (23) kyseessä on assistenttityön ja kielten linja, joten viestinnälliset kvalifikaatiot ovat koulutuksen ydinaluetta. Viestintäteknistä

osaamista pidettiin kuitenkin tärkeänä mainintana, joten tämän kvalifikaatiokategorian osa-alueita löytyi suurimmassa osassa koulutuskuvauksia (5/9).

- 23) ”... *kielten* ja kulttuurien asiantuntijana tai *viestinnän asiantuntijana*...” (Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, Xamk, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), johdon assistenttityö ja kielet)

Viestinnän osaamistarpeista globaali maailma ja kansainvälisyys löytyivät myös ammattikorkeakoulun koulutuksista. Esimerkissä (24) monikulttuurisuus liitetään rohkeaan ja avoimeen viestinnän ammattilaiseen.

- 24) ”...uskaltaa verkostoitua moniammatillisesti ja **-kulttuurisesti**” (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), kirjasto- ja tietopalvelu)

4.2.4 Yhteistoiminnalliset kvalifikaatiot

Yhteistoiminnallisia kvalifikaatioita ovat liiketoiminnallinen ajattelu ja toiminta sekä projektinhallintataidot, ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaidot. Taloudellisten asioiden ymmärtäminen ja kyky toimia muuttuvissa työyhteisöissä liittyvät viestinnän osaamistarpeista kiinteästi yhteistoiminnallisiin kvalifikaatioihin.

Yliopistotason koulutuskuvauksista löytyi tämän ryhmän kvalifikaatioita noin puolesta (6/11). Ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaidot olivat pääosassa, kuten esimerkeissä (25) ja (26).

- 25) ”kykenet *toimimaan ryhmässä* erilaisten ihmisten kanssa ja *tekemään yhteistyötä*” (Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Viestintätieteiden kandidaattiohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)
- 26) ”...ja *vuorovaikutustaidot* ovat avainsanoja informaatioalan ammateissa.” (Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri)

Projektihallintaa ei mainittu, ainoastaan kahdessa tehtävänimikeluettelossa oli projektityöntekijä ja projektipäällikkö, joiden voidaan katsoa hallitsevan projektityöskentelyn. Liiketalousyhteys löytyi luonnollisesti kauppakorkean koulutuskuvauksesta, esimerkki (27) ja yllättäen tekniikan informaatioverkoston alalta, esimerkki (28). Tässä tapauksessa kyseessä oli työelämäyhteydestä, missä tekniikan koulutukseen lisättiin muita tieteenaloja hakien poikkitieteellisyydellä ratkaisuja työelämästä löytyneisiin haasteisiin.

- 27) ”...tunnet ja hallitset *liiketoimintaosaamisen* perusteet... (Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Kauppatieteet, Helsinki, kauppatieteiden kandidaatti ja kauppatieteiden maisteri)
- 28) ”...*liiketaloutta*,... *Ryhmätyöt* antavat mahdollisuuden harjoitella erilaisia työrooleja ja auttavat toimimaan *yhdessä erilaisten ihmisten kanssa*.” (Aalto-yliopisto, Perustieteiden korkeakoulu, Informaatioverkostot, tekniikan kandidaatti ja diplomi-insinööri)

Myös ammattikorkeakoulujen kuvauksista löytyi tämän yleisen kvalifikaatiokategorian ja viestinnän osaamistarpeiden osa-alueista eniten ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaitoja, esimerkki (29).

- 29) ”Osaat toimia alan tyypillisissä viestintä- ja *vuorovaikutustilanteissa* ja *aktiivisena osana työryhmää*.” (Tampereen ammattikorkeakoulu, TAMK Mediapolis, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Media-alan koulutus)

Talouden tuntemus kvalifikaationa oli mainittu yhdessä ammattikorkeakoulun kuvauksessa, esimerkki (30). Tämä on luonnollista, sillä kyseinen koulutus on erikoistunut talouspainotteiseen journalismiin.

- 30) ”Hän tuntee mediakentän, viestinnän prosessit **sekä talouden** ja yhteiskunnan **rakenteet**. (Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), journalismi)

Jos yliopistojen koulutuskuvauksissa projektinhallintaa ei pidetty mainitsemisen arvoisena, on se ammattikorkeakoulutuksen kuvauksissa vahvasti mukana, esimerkit (31) ja (32). Projektienhallinta kertoo koulutuksen pitävän tärkeänä suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin hallitsemista, mutta se voi kertoa myös siitä, että ammattikorkeakoulusta valmistuneet saattavat toimia yliopistosta valmistuneita useammin määräaikaissäissä projektiluontoisissa töissä.

- 31) ”...ryhmäyötaidot ja projektinhallinta ovat taitoja, joita alalla edellytetään.” (Turun ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), elokuva)
- 32) ”*Hallitset projektit* suunnittelusta toteutukseen” (Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), mediatuotanto)

4.2.5 Yhteenveto

Käytin sisällönanalyysissä yleisten kvalifikaatioiden luokkia ja viestinnän alan työnantajien määrittelemiä osaamistarpeita. Päädyin käyttämään yleisiä kvalifikaatioita analyysin teoriapohjana, sillä yleiset kvalifikaatiot on muodostettu korkeakoulupohjaisten koulutusten sekä työnantajan näkökulmasta. Yleisten kvalifikaatioiden lisäksi halusin ottaa analyysiin mukaan puhtaasti viestinnällistä teoriaotetta. Viestinnän alan työnantajien määrittelemät osaamistarpeet osoittavat osaltaan viestinnän koulutuskuvauksen mahdollista osuvuutta työnantajien tarpeisiin.

Yliopistotason koulutuskuvauksista löytyi eniten yleisistä kvalifikaatioista analyttis-menetelmällisen luokan kvalifikaatioita (11/11) ja ammattikorkeakoulutason kuvauksista yhteistoiminnallisia kvalifikaatioita (6/11). Viestinnän alan osaamistarpeista yliopistotason koulutuskuvaukset sisälsivät ilmauksia valmiuteen oppia uutta (7/11) ja ammattikorkeakoulutasolla tasaväkisiä olivat ilmaukset liittyen muuttuvaan globaaliin maailmaan (5/9) ja työyhteisöihin (5/9).

Voidaan spekuloida sitä, ovatko kyseiset kvalifikaatiot sopivia työkaluja myös ammattikorkeakoulujen koulutusten arvioinnissa. Puolustan sopivuutta sillä tulevaisuuden suuntauksella, jossa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen koulutusten halutaan lähentyvän toisiaan ja yliopistojen halusta pitää akateemisesta koulutusotteesta kiinni. Kärjistäen voisi sanoa, että ammattikorkeakoulujen koulutuskuvausten pitäisi pystyä vastaamaan paremmin akateemisiin yleisiin kvalifikaatioihin, jos ne haluavat olla samalla viivalla yliopistojen kanssa edes alempien korkeakoulututkintojen osalta.

4.3 Viestinnän koulutusalan representaatiot

Tutkimuksen yhtenä tavoitteena oli selvittää viestinnän koulutusalan representaatioita uramahdollisuus- ja tavoitekuvausten aineistosta. Representaatiot avasivat sitä viestinnän alan diskurssia, puhetapaa, jolla viestinnän ala itsestään käyttää ja jolla ala näyttäytyy maailmalle. Kiinnitin huomioni aineistossa käytettyyn sanastoon diskursseja etsiessäni. Diskurssianalyysissa tutkimusmenetelmänä kannattaa etsiä kielenkäytön eroja ja yhtäläisyyksiä (Suoninen 1993: 50). Tätä olen tehnyt tunnistaessani niitä puhetapoja, jotka mielestäni kuuluvat yhteen ja muodostavat siten oman diskurssiryhmän.

Aineiston, Opintopolun 20 viestinnän alan oppilaitoksen koulutus kuvauksen (uramahdollisuudet ja tavoitteet), 11 yliopisto- ja korkeakoulutasoisen ja 9 ammattikorkeakoulutasoisen, pohjalta muodostin kahdeksan diskurssiryhmää, jotka nimesin sen mukaan, minkälaisessa suhteessa nimenomaan viestinnän alan kvalifikaatiovaatimuksien diskursseja aineistotekstin kuvauksista löytyi. Nämä kaikki diskurssit arvottavat ja muovaavat sitä kuvaa, jonka viestinnän korkeakoulutuksen järjestäjät haluavat yhteiskunnalle ja muun muassa opintojaan suunnitteleville esittää. Diskurssit ovat seuraavat:

- Työelämän diskurssi
- Laaja-alaisuuden diskurssi
- Kriittisyyden diskurssi
- Muutosmyönteisyyden diskurssi
- Asiantuntijuuden diskurssi
- Arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssi

Esittelen seuraavaksi muodostamani diskurssiryhmät yleisyysjärjestyksessä aloittaen eniten viittauksia saaneesta ryhmästä ja yritän esitellä ryhmien ajatusta esimerkkien avulla. Esimerkeissä ja esimerkkien selityksissä on kyseiseen diskurssiin liittyvä ilmaus, sana tai sanajono merkitty *kursiivilla*.

4.3.1 Työelämän diskurssi

Työelämän diskurssi löytyi yhteensä 11:stä aineiston uramahdollisuus- tai tavoitekuvauksesta, seitsemästä yliopistotasoisesta ja neljästä ammattikorkeakoulutasoisesta. Työelämän diskurssilla tarkoitan tässä tutkimuksessa puhetapaa, joka arvottaa viestinnän koulutuksen työelämäorientoituneesti. Puhetapa korostaa koulutuksella avautuvia työmahdollisuuksia, koulutuksen aikaisia työelämäyhteyksiä ja työelämän vaikutusta koulutussuunnitteluun.

- 33) ”...vahva *ammattillinen valmius*, ..., *kiinteä yhteys työelämään* ja opinnoissa kehitetään myös *ammattillisia valmiuksia*. Kaikkiin opintoihin kuuluu myös *työharjoittelu*.”
- 34) ”Valtio-opista ja viestinnästä valmistuneet ovat *löytäneet menestyksekkäästi työpaikkoja Suomesta ja ulkomailta*.”
- 35) ”Valmistuneet *työllistyvät erittäin hyvin ja sijoittuvat koulutustaan vastaaviin asiantuntija- ja johtotehtäviin*.”
- 36) ”*Koulutuksen taustalla on huoli tietotekniikan kehittäjien ja käyttäjien välisestä kuilusta*. Kehittäjät eivät aina ymmärrä käyttäjien tarpeita eivätkä osaa tehdä riittävän helppokäyttöisiä laitteita ja ohjelmistoja. Tietoteknisen osaamisen muuttaminen menestyviksi tuotteiksi voi olla vaikeaa. Työorganisaatioiden johtaminen on monimutkaista, koska ne

koostuvat erilaisista koulutustaustoista tulevista ihmisistä...*Informaatioverkostot vastaa haasteisiin...*”

Seuraavat esimerkit ovat yliopistotasoisista koulutuskuvauksista. Esimerkissä (33) koulutukseen liitetään työelämä kiinteästi jo opiskeluvaiheessa ja korostetaan, että myös *ammattillisten valmiuksien* kehittäminen on osa akateemista koulutusta. Menestymisen ”takuu” ja painottaminen juuri viestinnän koulutuksesta näkyy esimerkkien (34) ja (35) sanavalinnoissa *menestyksekkäästi ja työllistyvät erittäin hyvin*. Myös sitä, että akateemisesti koulutettu työllistyy koulutustaan vastaaviin tehtäviin, painotetaan. Esimerkissä (36) annetaan ymmärtää, että viestinnän ala on työelämää ja sen haasteita seuraava tieteenala, joka pystyy vastaamaan ja muokkaamaan koulutuksiaan työelämän tarpeiden mukaan. Tällä annetaan opiskelijalle kuva siitä, että koulutus seuraa aikaansa ja on tietoinen alan työelämän haasteista. Samalla esimerkeissä ei korostu akateemisin koulutuksen itseisarvoa itsensä ja tieteenalan kehittäjänä.

Ammattikorkeakoulutasoiset koulutuskuvaukset painottavat myös koulutuksen tarjoamaa hyvää asemaa työelämässä. Esimerkissä (37) sana *hyvin* antaa kuvan siitä, että koulutuksella on hyvät työnäkymät ja että valmistuneet ovat saaneet valmistumisen jälkeen töitä. Tässä ei kuitenkaan painoteta kuten yliopistopuolella, että valmistuneet ovat saaneet nimenomaan omaa koulustaan vastaavaa työtä. Esimerkissä (38) korostetaan koulutuksen antavan vankat perustaidot ja -tiedot, joita tiedetään työmarkkinoilla tarvittavan. Ei siis kouluteta ketään työttömiksi, vaan koulutetaan ihmisiä, joilla on niitä tietoja ja taitoja, joita tarvitaan tyydyttämään työelämän tarpeet.

37) ”Koulutuksesta valmistuneet ovat *sijoittuneet hyvin työelämään*.”

38) ”...*työmarkkinoilla tarvittavat vankat perustaidot ja -tiedot*.”

Työelämän diskurssi on aineistossa eniten esiintyvä diskurssi, ja se tuottaa viestinnän alasta representaatiota alana, jossa työllistytään hyvin ja menestytään. Työelämän diskurssi representoi myös viestinnän alan olevan moderni ja työelämää ja sen kehitystä seuraava. Työelämän yhteys on haluttu koulutusten tavoitteisiin ja uramahdollisuuskuvauksiin vahvana, oli sitten kysymys yliopistoista tai

ammattikorkeakouluista. Yliopistot tosin painottivat enemmän työssä menestymistä ja koulutuksen tarjoavan sitä vastaavaa työtä.

4.3.2 Laaja-alaisuuden diskurssi

Laaja-alaisuuden diskurssi esiintyi aineistossa toiseksi eniten, 9 kuvauksesta. Laaja-alaisuus pitää tässä sisällään puhettavan, jossa korostetaan viestinnän alan koulutuksen laajuutta tieteen sisällä, monialaisuutta työelämässä ja koulutuksen antamaa moniosaajuutta.

Yliopistojen koulutuskuvaukset painottavat laaja-alaisuuden diskurssissa tieteen alan ymmärrystä laaja-alaisesti, kuten esimerkissä (39). Valmistuvan moniosaajuutta avataan esimerkissä (40), kun kerrotaan, että yksi ja sama ihminen pystyy tämän koulutuksen myötä *luomaan paitsi tekniikka, myös sisältöä*.

39) ”...*laajasti* mediakulttuurin kysymyksiin perehtyneitä...”

40) ”Ideana on, että *samat ihmiset pystyvät luomaan paitsi tekniikkaa, myös sisältöä*.”

Laaja-alaisuus näkyy ammattikorkeakoulujen kuvauksessa työelämän näkökulmasta. Esimerkissä (41) luvataan koulutuksen antavan valmiudet toimia ammattikentällä, jonka alaan kuuluu monenlaista viestinnän alaa.

41) ”...hyvät valmiudet...*monialaisella* ammattikentällä.”

Laaja-alaisuuden diskurssi tuottaa viestinnän alasta monitahoista, monipuolista ja työelämän ja vaikkapa tutkimuksen kannalta rikasta, laaja-alaista ja kiinnostavaa diskurssia. Luodaan kuvaa alasta, joka on kiinnostunut toimimaan monella rintamalla. Yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisten kuvauksissa ensimmäiset korostivat perinteisempää yliopisto-otetta, eli asiantuntijan roolia alallaan, ja laaja-alaisuuden diskurssi oli selvästi useammin löydettävissä yliopistotasoisesta koulutuskuvauksesta.

Ammattikorkeakoulutaso painotti monialaisia valmiuksia nimenomaan ammattien näkökulmasta, siis sekin perinteistä diskurssia ammattikorkeakouluille.

4.3.3 Kansainvälisyyden diskurssi

Kansainvälisyyden diskurssi ilmenee aineistosta melkein yhtä paljon kuin laaja-alaisuuden diskurssikin, 8 kuvauksesta. Diskurssi esiintyy tasavahvasti (4 ja 4) molemmilla koulutustasoilla. Kansainvälisyyden diskurssilla tarkoitan tässä diskurssia, jonka sanavalinnat kertovat kansainvälisyydestä ja globaalista maailmasta. Yksinkertaisimmillaan kansainvälisyys näkyy suorassa sanavalinnassa, kuten esimerkiksi (42), *kansainvälisessä* yhteistyössä. Esimerkissä kuuluu myös yliopistotasaisen koulutuksen painotus, yhteistyössä, joka voidaan käsittää esimerkiksi tutkijoiden välisenä yhteistyönä yli maa- ja kielirajojen. Esimerkissä (43), joka on ammattikorkeakoulutasoisen koulutuskuvauksesta, kansainvälisyys yhdistetään työelämään, *kansainvälisillä työmarkkinoilla*.

42) ”...*kansainvälisessä* yhteistyössä...”

43) ”...*kansainvälisillä* työmarkkinoilla...”

Kansainvälisyyden diskurssi antaa viestinnän alalle moniarvoisen ja -kulttuurisen äänen alana, jolta valmistuneet ovat kelpoisia kansainvälisille työmarkkinoille ja jonka tieteenala ei ole vain kotimaisten tutkijoiden erikoisalaa, vaan alasta ollaan kiinnostuneita myös ulkomailla.

4.3.4 Kriittisyyden diskurssi

Kriittisyyden diskurssi esiintyy aineistossa viisi kertaa. Kriittisyyden puhetapa pitää sisällään viestinnän tieteenalan kysymyksiin kriittisen tavan suhtautua sekä alan asiantuntijoiden pätevyyden esittää yhteiskunnan kysymyksistä ja arvoista kriittisiä näkökohtia.

Esimerkki (44) liittyy oman tieteen alaan kriittisesti suhtautuvaan diskurssiin, kun taas esimerkeissä (45) ja (46) kriittisyys on osa yhteiskunnallista keskustelua, *nostaa julkisuuteen yhteiskunnan kannalta*, ja osallistumista siihen viestinnän alan asiantuntijuuden avulla.

- 44) ”...*kouluttaa kriittisiä*, laajasti mediakulttuurin kysymyksiin perehtyneitä asiantuntijoita.”
 45) ”...*kriittisesti analysoida ja selittää* tapahtumia sekä *nostaa julkisuuteen yhteiskunnan kannalta tärkeitä kysymyksiä*.”
 46) ”...*tunnistamaan ja arvioimaan kriittisesti eri arvolähtökohtia ja taustaoletuksia* yhteiskunnallisessa keskustelussa ja työelämässä.”

Kriittisyys kuuluu vankasti nimenomaan akateemiseen diskurssiperinteeseen, ja se näkyy tässäkin aineistossa, sillä kaikki tämän diskurssin esiintymät ovat yliopistotasoisista koulutuskuvauksista.

4.3.5 Muutosmyönteisyyden diskurssi

Muutosmyönteisyyden diskurssi mainitaan aineistossa viisi kertaa. Muutosmyönteisyyden diskurssilla tarkoitetaan puhetapaa, jossa arvotetaan viestinnän koulutuksesta valmistuvien suhtautuvan muutokseen positiivisesti ja siten, että muutoksen koetaan olevan väistämätön osa viestinnän alaa. Erityisesti tämä näkyy diskurssin liitetyn viestintäteknologian kohdalla. Diskurssilla pyritään luomaan alan ihmisistä viestintäteknologian pioneereja, alan aallonharjalla olevia, jotka tarttuvat ennakkoluulottomasti uusiin viestinnällisiin tapoihin.

Avoin ja ennakkoluuloton ovat muutosmyönteisyyden diskurssin yliopistopohjaisten koulutuskuvausten sanavalintoja, esimerkit (47) ja (48). Esimerkissä (47) jopa käytetään sanaa *kaikille*, joka painottaa vahvasti viestinnän alan ammattilaisten olevan kiinnostuneita kokeilemaan kaikkea uutta, mitä alalle tulee tai mihin se suuntautuu.

- 47) ”... *on avoin kaikille uusille suuntauksille*.”
 48) ”*Ennakkoluuloton ja avoin suhtautuminen* viestintäteknologiaan.”

Esimerkissä (49) on muutosvalmius kytketty sekä opintoihin että työelämään. Työelämän osalta muutosmyönteisyyden diskurssi pitää sisällään myös mahdollisen epävarmuuden, oli sitten kysymys muutoksista työpaikkojen tai viestintäteknologian suhteen.

49) ”Opinnoissa ja työssä menestyminen edellyttää... ja *muutosvalmiutta*.”

Muutosmyönteisyyden diskurssia löytyy aineistosta verrattain vähän, mutta painottuu selvästi yliopistotasoihin kuvauksiin. Ammattikorkeakoulujen diskurssia muutosmyönteisyys on kuitenkin yliopistoa selvemmin haluttu sitoa ajatukseen, että jos et ole valmis jatkuvaan muutokseen, et todennäköisesti menesty alalla.

4.3.6 Asiantuntijuuden diskurssi

Asiantuntijuuden diskurssi ilmenee aineistossa viidessä koulutuskuvauksessa. Tarkoitin tällä diskurssilla sellaista puhetapaa, joka korostaa viestinnän olevan ala, joka kouluttaa asiantuntijoita ja käyttää asiantuntijuutta. Asiantuntijuuden diskurssi korostaa samalla olevan aloja, joilta valmistuu suorittavan tason työntekijöitä, joilta ei odoteta alan vaativia tiedollisia tai taidollisia valmiuksia.

Esimerkissä (50) asiantuntijuus nähdään vaativina tehtävinä, joihin tarvitaan korkeaa, yliopistotasosta koulutusta. Esimerkissä (51) on asiantuntijuus sisällytetty yleisemmin ammattikorkeakoulutuksesta valmistuvan työtehtäviin, eikä vaativuustasoa ole erikseen mainittu.

50) ”...vaativissa *asiantuntija- ja kehitystehtävissä*...”

51) ”...*asiantuntija- ja kehittämistehtävissä*...”

Viestinnän alan kehittäminen voidaan nähdä yhtenä asiantuntijuuden osa-alueena. Esimerkissä (52) kehittäminen kohdistuu omaan alan osaamiseen ja esimerkissä (53) alan yleisen kehityksen seuraamiseen. Esimerkissä (54) kehittäminen on kohdistettu alalta valmistuvan ammattivalmiuteen pyrkiessään kehittämään alan palveluita.

- 52) ”...osaa *kehittää* itsenäisesti ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa *osaamistaan...*”
 53) ”...*kehityksen jatkuvaa seuraamista.*”
 54) ”...*kehittämään palveluita*, jotka pyrkivät vastaamaan muuttuviin ja moninaisiin tiedontarpeisiin.”

Esimerkit (52) ja (53) ovat yliopistojen koulutuskuvauksista, ja kertovat yliopistojen tavasta representoida yliopistokoulutuksen asiantuntijuus viestinnän tieteenalan kehittämiseen ja pysymiseen alan uusimpien tutkimusaiheiden ja kiinnostuksen kohteiden imussa. Esimerkki (54) tuo jälleen ammattikorkeakoulun kuvauksen lähemmäs työelämää asettaen asiantuntijuuden representaation palvelemaan ensisijaisesti mahdollisia asiakkaita, ei tieteenalaa itsessään.

4.3.7 Arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssit

Arvostuksen diskurssi esiintyy aineistossa neljä kertaa ja vain yliopistotasoisissa koulutuskuvauksissa. Tällä diskurssilla tarkoitan puhetapaa, josta ilmenee viestinnän alan koulutuksen arvostaminen. Arvostuksen diskurssi liittyy kiinteästi työelämään ja sen vaatimuksiin, kuten esimerkissä (55). Yliopistot ovat koulutuskuvauksissaan halunneet arvottaa vahvasti yliopistojen paremmuutta ammattikorkeakoulutuksiin verrattuna. Esimerkissä (56) korostetaan, että nimenomaan *yliopistokoulutus* journalistiikassa antaa tehtävään *erinomaiset* valmiudet. Samoin esimerkissä (57) painotetaan työnantajien *arvostavan maisteritasoista* alan tutkintoa.

- 55) ”... antavat taitoja, joita *arvostetaan* työelämässä.”
 56) ”*Yliopistokoulutus* journalistiikasta antaa tähän tehtävään *erinomaiset valmiudet.*”
 57) ”...eli *maisterintutkintoa arvostetaan* työnantajien keskuudessa.”

Yrittäjyyden diskurssi esiintyy kuvauksissa kolme kertaa ja vain ammattikorkeakoulutason koulutuskuvauksissa. Yrittäjyyden diskurssilla tarkoitan puhetapaa, jonka painotus on viestinnän alan yrittäjähenkisyydessä. Yrittäjyyden diskurssi arvottaa yrittäjyyttä arvona, joka antaa viestinnän alan ammattilaisille vapauden ja valmiudet toteuttaa itseään ja visioitaan myös yksityisyrittäjänä.

58) ”...hyvät *valmiudet yrittäjyyteen*.”

59) ”ja luo pohjan myös *itsensä työllistämiseksi ja yrittäjänä toimimiselle*.”

Esimerkissä (58) korostetaan koulutuksen valmentavan yrittäjyyteen ja esimerkissä (59) painotetaan itsensä työllistämisen yrittäjänä olevan yksi vaihtoehto valmistumisen jälkeen.

4.3.8 Yhteenveto

Diskurssianalyysin avulla muodostin koulutuskuvauksien viestinnän alan diskursseista kahdeksan diskurssiryhmää: työelämän diskurssi, laaja-alaisuuden diskurssi, kansainvälisyyden diskurssi, kriittisyyden diskurssi, muutosmyönteisyyden diskurssi, asiantuntijuuden diskurssi sekä arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssit. Nämä eri diskurssit viittaavat niihin puhetapoihin, diskursseihin, joita koulutuskuvaukset viestinnän alasta sisältävät. Vaikka diskurssiryhmät on nimetty ja järjestetty yhden piirteen perusteella, limittyvät diskurssit aineistossa usein toisiinsa. Esimerkiksi asiantuntijuuden diskurssiin olen ottanut mukaan myös alan kehittämisen puhettavan, koska mielestäni oman itsensä ja alan yleinen kehittäminen on iso osa asiantuntijuutta. Diskurssien kvantitatiivinen käsittely ei sinällään ole kovin mielekästä. Diskurssiryhmien esittelyssä mainitut esimerkit antavat paremmin käsitystä kunkin diskurssin puhettavasta.

Työelämään viittaavat ilmaukset olivat molempien koulutustasojen, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen, yleisimmät diskurssit. Myös kansainvälisyyden diskurssi jakautui tasaisesti koulutustasojen kesken. Suurimmat erot diskurssilöydöksissä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välillä ovat laaja-alaisuuden, kriittisyyden, muutosmyönteisyyden, asiantuntijuuden ja arvostuksen diskursseissa. Edellä mainitut puhettavat korostuivat erityisen vahvasti yliopistotason kuvauksissa, eikä esimerkiksi arvostuksen ja kriittisyyden diskurssia painotettu ammattikorkeakoulutason kuvauksissa lainkaan. Näitä diskurssitapoja voidaan pitää yleisesti tieteelliseen toimintaan liittyvinä

ja näiden diskurssien kautta yliopistot myös haluavat erottautua koulutuksillaan ammattikorkeakoulun vastaavista. Ainoa diskurssiryhmä, jonka ilmauksia ei löytynyt yliopistotasolta lainkaan, oli yrittäjyyden diskurssi. Ammattikorkeakoulutason kuvauksissa yrittäjyyttä sen sijaan oli painotettu.

5 PÄÄTÄNTÖ

Tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaista kuvaa viestinnän alan korkeakoulutuksesta ja työelämästä luodaan internetin tiedonhakupalvelu Opintopolku.fi-sivustolla. Tutkin alaa valitsemalla palvelusta 20 viestinnän alan koulutusohjelmaa yliopisto- ja ammattikorkeakouluosastoilta, ja tarkastelemalla näiden koulutusten uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksia. Uramahdollisuudet ja tavoitteet pitävät yleensä sisällään koulutuksen kvalifikaatioon ja opiskelujen jälkeiseen työelämään liittyvää kerrontaa. Kuvauksista etsin myös yhteneviä diskursseja ja diskurssiryhmiä, jotka tuottavat viestinnän alan representaatiota. Koko tutkielman läpi oli mukana myös ajatus yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen vertailusta koulutusqualifikaatioiden ja yleisen mielikuvan suhteen.

Opintopolku on Opetushallituksen ylläpitämä sivusto, jonka sisällöstä vastaavat koulutuksia tarjoavat oppilaitokset. Opintopolun lukijana on todennäköisesti opintoja miettivä nuori, nuoren vanhemmat tai opinto-ohjaaja. Jokainen lukija lukee ja tulkitsee kuvauksia omista lähtökohdistaan käsin. Sivustolle sisältöä tuottavat oppilaitokset todennäköisesti myös miettivät, kuka tai ketkä heidän koulutuskuvauksiaan lukee. Ensisijaisesti koulutuskuvaukset on suunnattu opintoja suunnittelevalle itselleen. Kuvauksissa usein sinutellaan ja käytetään yksikön toista persoonaa. Opintopolun koulutuskuvaukset eivät ole Opetushallituksen virallisesta mukana olosta huolimatta kovinkaan objektiivisia tai tasapuolisia. Kuvausten vaihtelevuus niin pituuden kuin sisällön rakenteenkin suhteen on suurta. Näin ollen voidaan koulutuskuvausten ajatella olevan jopa oppilaitosten koulutusten markkinointia.

Kvalifikaatiot miellettiin tässä tutkimuksessa työelämän asettamiksi vaatimuksiksi. Tutkin aineiston kvalifikaatioita Isohellan (2011) luokittelemien yleisten kvalifikaatioiden avulla, jotka liittyvät laaja-alaisesti työelämässä tarvittaviin valmiuksiin. Isohellan yleisten kvalifikaatioiden luokittelun yhteisinä nimittäjinä ovat

olleet korkeakoulutettuihin, erityisesti akateemisiin valmistujiin sopiva sekä niiden vahva työnantajayhteys.

Analyttis-menetelmälliset kvalifikaatiot olivat yleisistä kvalifikaatioista yliopistotason kuvauksissa yleisin (100 %), kun taas ammattikorkeatason kuvausten yleisin (66,7 %) oli yhteistoiminnalliset kvalifikaatiot. Viestinnän alan työnantajien osaamistarpeet jakautuivat tasaisemmin yliopisto- ja ammattikorkeakoulutasoisten koulutusten välillä kuin yleiset kvalifikaatiot. Yliopistotasoisista koulutuskuvauksista eniten löytyi valmius oppia uutta -osaamistarvetta (63,6 %) ja ammattikorkeakoulutasolla suurin osaamistarpeen ryhmä meni tasan kahden osaamistarpeen kanssa, muuttuva työyhteisö - ja muuttuva globaali maailma -viittauksia, oli yhtä paljon (55,6 %). Yliopistotason voidaan tulosten perusteella katsoa halukkaaksi pitää kiinni tieteellisestä koulutusotteestaan, johon kuuluu tieteenalan tutkimus, analysointi, soveltaminen ja kritiikki sekä yksilöllinen ajattelu. Ammattikorkeakoulutus antaa yhteistoiminnallisilla työelämän kvalifikaatioillaan koulutuksesta kuvaa, jossa yksilö nähdään enemmänkin osana laajempaa kokonaisuutta, yhteisöä. Työelämäsuuntautuneisuus näkyy selvästi yhteistoiminnallisissa kvalifikaatioissa, joita ovat muun muassa liiketoiminnallinen ajattelu, projektinhallintataidot sekä ryhmätyöskentely- ja vuorovaikutustaidot. Näiden tulosten valossa voidaan yliopistot ja ammattikorkeakoulut ovat koulutuskuvauksissaan vielä kaukana samankaltaisuudesta, vaikka yhtä mieltä ollaan alan opiskelijoiden valmiudesta muutokseen ja uuden oppimiseen.

Representaatiolla tarkoitetaan käsitteenä joko uudelleen esittämistä tai edustamista. Viestinnän alan koulutuskuvausten voidaan katsoa representoivan molemmilla tavoilla. Toisaalta diskurssit esittävät uudelleen korkeakouluista valmistuvien todellisuutta, mutta kuvauksien puhetavoilla on myös vahvasti viestintää ja siitä muodostettavaa käsitystä edustava piirre. Tässä tutkimuksessa ajattelen representaatioiden rakentavan todellisuutta, mistä Seppänen (2005: 78) pohtii, millaista todellisuutta aineisto rakentaa ja millä keinoin.

Muodostin Opintopolku.fi-sivustolla olevista korkeakoulutasoisista (yliopistot, korkeakoulut ja ammattikorkeakoulut) viestinnän alan koulutusohjelmien (20 kpl) uramahdollisuus- ja tavoitekuvauksista kahdeksan diskurssiryhmää: työelämän diskurssi, laaja-alaisuuden diskurssi, kansainvälisyyden diskurssi, kriittisyyden diskurssi, muutosmyönteisyyden diskurssi, asiantuntijuuden diskurssi sekä arvostuksen ja yrittäjyyden diskurssit.

Työelämän diskurssissa kuuluu puhetapa, joka arvottaa viestinnän koulutusta työelämälähtöisesti korostaen koulutuksella avautuvia työmahdollisuuksia, koulutuksen aikaisia työelämäyhteyksiä ja työelämän vaikutusta koulutussuunnitteluun. Laaja-alaisuuden diskurssi viittaa puhetapaan, jossa korostetaan koulutuksen laajuutta tieteen sisällä, monialaisuutta työelämässä ja moniosaajuuden kvalifikaatiota. Kansainvälisyyden diskurssilla viitataan puhetapaan, jonka sanavalinnat kertovat kansainvälisyydestä ja globaalista maailmasta. Kriittisyyden diskurssin puhetapa pitää sisällään tavan suhtautua kriittisesti sekä tieteenalan kysymyksiin että yhteiskunnassa herääviin kysymyksiin ja arvoihin. Muutosmyönteisyyden diskurssi viittaa puhetapaan, jossa muutokseen suhtaudutaan positiivisesti ja ajatellaan sen olevan väistämätön osa alaa, erityisesti viestintäteknologian. Asiantuntijuuden diskurssissa kuuluu viestinnän alan puhetapa, joka korostaa viestinnän olevan ala, joka kouluttaa asiantuntijoita ja käyttää asiantuntijuutta. Arvostuksen diskurssi viittaa puhetapaan, josta ilmenee viestinnän alan koulutuksen arvostaminen, erityisesti työelämässä. Yrittäjyyden diskurssissa kuuluu puhetapa, jonka painotus on alan yrittäjähenkisyydessä.

Diskurssit tuottavat viestinnän alasta representaatiota, jossa viestinnän alan koulutus näyttäytyy arvostettuna alana, joka pyrkii olemaan aktiivisesti mukana yhteiskunnassa niin kehittäjänä kuin kyseenalaistajana sekä alana, jonka ammattilaiset ovat moniosaajia ja laaja-alaisesti yhteiskunnasta kiinnostuneita. Alasta luodaan kuvaa, jonka koulutuksesta valmistuville on töitä ja joiden asiantuntijuuden on tilausta. Muutosmyönteisyyden diskurssi esimerkiksi representoi alasta kuvaa, joka suhtautuu muutokseen myönteisesti eikä vastarintaa muutokselle juurikaan esitetä. Aineiston

diskurssit ovat vahvasti yhteydessä kontekstiin, siihen ympäristöön, jossa diskurssit ovat. Opintopolku.fi-sivustolla oppilaitokset ja koulutukset esittäytyvät ja haluavat luoda tietoa etsivälle ja opintojaan suunnittelevalle alastaan mahdollisimman positiivisen ja koulutus- ja työelämämyönteisen kuvan.

Viestinnän alan korkeakoulutusohjelmien järjestäjät niin yliopistoissa, korkeakouluissa kuin ammattikorkeakouluissa ovat avainasemassa laatimassa tulevaisuuden tekijöille sellaista koulutusta, joka vastaa parhaalla mahdollisella tavalla työelämän ja tieteen alan haasteisiin. Yhteistoimintaneuvottelut ovat tulleet tutuiksi viestinnän alan työpaikoissa, eritoten perinteisempien medioiden, kuten sanomalehtien ja television toimituksissa. Alalta valmistujan monialaisuus ja moniosaajuus voivat pelastaa monen työuran. Koulutuksen järjestäjien tulee ottaa tulevaisuuden työpaikat huomioon. Näin on toimittu esimerkiksi ottamalla kovassa nousussa oleva peliala, jonka erilaisia työmahdollisuuksia on korostettu monen viestinnän alan koulutuksissa. Toisaalta on hyvä muistaa, että ensisijaisesti yliopistojen koulutustavoitteena ei ole tarjota koulusta, joka ottaisi mahdollisimman laajasti työelämän tarpeet huomioon vaan yliopiston tavoitteena on tarjota laajempia tietoja ja taitoja, joita voi myöhemmin syventää työelämässä. Tähän on ottanut kantaa muun muassa Vaasan yliopiston professori Tommi Lehtonen Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa (2017):

Pitää kuitenkin ymmärtää, että tieteellisellä tutkimuksella ja ylimmällä opetuksella on ensisijaisempikin tehtävä kuin elinkeinoelämän tarpeisiin vastaaminen: uuden tiedon tuottaminen ja sivistyksen lisääminen. Jos tämä tavoite unohtuu, yliopisto lakkaa olemasta yliopisto ja siitä tulee tuotekehitys- ja henkilöstökoulutusyksikkö.

Tämä tutkimus on pyrkinyt tuomaan esiin viestinnän alan koulutuksien kykyä vastata työelämän kvalifikaatioihin. Samalla se on yrittänyt ilmentää sitä, minkälaista kuvaa koulutukset viestinnän alasta välittävät ylipäänsä. Viestinnän ala on tietoinen alaan kohdistuvista muutoksista ja pyrkii aktiivisesti uudistamaan koulutuksen sisältöjä ja tavoitteita työelämäorientoituneesti samalla tukeutuen vahvasti tieteenalojen kriittiseen ja laajaan tutkimukseen.

LÄHTEET

- Berger, Peter L. & Thomas Luckmann (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, Vivien (1995). *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (1992). *Discourse and Social Change*. Gampridge: Polity Press.
- Fairclough, Norman (1997). *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Franzosi, Roberto (2007). *Content Analysis: Objective, Systematic, and Quantitative Description of Content*. New York: SAGE Publications Ltd.
- Haara, Paula (2012). *Viestintäalan ja -ammattien tulevaisuuden osaamistarpeita. Esiselvitys viestintäalan laadullisen ennakkoinnin hankkeelle*. Tampereen yliopisto.
- Hanhinen, Taina (2010). *Työelämäosaaminen. Kvalifikaatioiden luokitusjärjestelmän konstruointi*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Helakorpi, Seppo. (1999). *Kouluttajan asiantuntijuus ja sen kehittäminen*. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Opettajakorkeakoulun julkaisusarja D:119
- Isohella, Suvi (2011). *Työelämän asettamat vaatimukset teknisen viestinnän koulutuksesta valmistuneille*. Vaasan yliopisto.
- Jokinen, Arja & Kirsi Juhila (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino. 85–87.
- Juholin, Elisa (2009). *Viestinnän vallankumous: löydä uusi työyhteisöviestintä*. Juva: WS Bookwell Oy
- Kankkunen, Päivi & Vehviläinen-Julkunen, Katri (2009). *Tutkimus hoitotieteessä*. Helsinki: WSOYpro.
- Kivinen, Kirsti (1994). *“Orjat ja sankarit”. Sosiaali- ja terveydenhuollon muuttuvat työt ja kvalifikaatiovaatimukset*. Sosiaali- ja terveydenhuollon työn ja koulutuksen kehittämisprojekti. TEHY ry ja Työsuojelurahasto. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

- Kuurila, Erja (2014). *Uraohjaus ja urasuunnittelu ammattikorkeakoulussa*. Turku: Painosalama Oy.
- Lehtonen, Mikko (1998). *Merkitysten maailma*. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Luukka, Minna-Riitta (2000). Näkökulma luo kohteen: diskurssin tutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa: Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.). *Kieli, diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylä: Soveltavan kielitieteen laitos. 133–160.
- Mason, Jennifer (1996). *Qualitative Researching*. London: SAGE Publications Ltd.
- Mauranen, Anna (2000). Kontrastiivinen retoriikka. Teoksessa: Kari Sajavaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.). *Kieli diskurssi ja yhteisö*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, soveltavan kielitutkimuksen keskus. 299–330.
- Meriläinen, Matti, Puhakka, Helena & Sinkkonen, Hanna-Maija (2015). *Tiedon löytäminen internetistä ja sen ymmärtäminen osana nuorten ammatinvalintaa koskevaa päätöksentekoa*. Kasvatus 46 (1)/2015, 36–47.
- Metsämuuronen, Jari (1999). *Pehmeät kvalifikaatiot sosiaali- ja terveysalan työssä ja ammatillisessa koulutuksessa*. Ammattikasvatus 2/99, 140–150.
- MOT Kielitoimiston sanakirja 2.0 (2007b). [Lainattu 24.3.2017] Saatavilla: <http://mot.kielikone.fi/mot/vaasayo/netmot.exe>
- Neuendorf, Kimberly. (2002). *The Content Analysis Guidebook*. Thousand Oaks, London & New Delhi: Sage Publications.
- Opetushallitus. [online]. [Lainattu 27.4.2017] Saatavilla: <http://www.oph.fi/opetushallitus>
- Opetusministeriö. [online]. [Lainattu 27.4.2017] Saatavilla: <http://80.248.162.139/OPM/Koulutus/artikkelit/bologna/index.html?lang=fi>
- Opetusministeriö (2011). [online]. [Lainattu 15.3.2017] Saatavilla: http://minedu.fi/artikkeli/-/asset_publisher/korkeakoulutettujen-tyollistamisen-edistamiseen-kaksi-miljoonaa-euroa
- Opetusministeriö (2015). *Eurooppalainen korkeakoulutusalue vuonna 2015: Bolognan prosessin eteneminen*. Tiivistelmä 15.5.2015. Alkuperäinen raportti saatavilla:

https://webgate.ec.europa.eu/fpfs/mwikis/eurydice/index.php/Publications:The_European_Higher_Education_Area_in_2015:_Bologna_Process_Implementation_Report

- Pelttari, Paula (1997). *Sairaanhoitajan työn nykyiset ja tulevaisuuden kvalifikaatiovaatimukset*. Tampereen yliopisto.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009. *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Tampere.
- Poutanen, Taina (2014) Näkökulmia erilaisiin osaamiskäsityksiin. Teoksessa: Haataja, Sari, Lehti, Mira, Metsävuori, Leena, Poutanen, Taina, Ritvanen Juha-Matti & Viitaniemi, Sari (toim.). *Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 88. Turun ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy. 21–22.
- ProCom, Viesti ry, Julkisen alan tiedottajat ry (JAT), Kirkon tiedotuskeskus (2015). *Viestinnän ammattilaiset 2015*.
- Pynnönen, Anu (2013). *Diskurssianalyysi: tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Jyväskylän yliopisto.
- Raittila, Pentti, Olin, Nina & Stenvall-Virtanen, Sari (2006). *Viestintäkoulutuksen nousukäyrä – monta tietä unelma-ammattiin ja suuriin pettymyksiin*. Julkaisuja C40 / 2006. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Ridell, Seija, Väliaho, Pasi & Sihvonen, Tanja (toim.) (2006). *Mediaa käsittämässä*. Vastapaino, Tampere.
- Rouhelo, Anne (2014). Monimuotoistuvat urapolut, s. 13–17. Teoksessa: Haataja, Sari, Lehti, Mira, Metsävuori, Leena, Poutanen, Taina, Ritvanen Juha-Matti & Viitaniemi, Sari (2014) *Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä*. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 88. Turun ammattikorkeakoulu. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Ruohotie, Pekka (2004). Työelämän osaamistarpeet. Teoksessa: Juhani Keskitalo (toim.) *Työelämä osana insinööriopintoja*. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisu A: 6/2004. 21–37.
- Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (2010). Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander (toim.). *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino. 9-36.

- Seppänen, Janne (2005). *Visuaalinen kulttuuri. Teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle*. Tampere: Vastapaino.
- Suoninen, Eero (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa: Arja Jokinen, Kirsei Juhila & Eero Suoninen (toim.). *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino. 48–74
- Takala, Tuomas (1983). *Oppivelvollisuuskoulu ja yhteiskunnalliset intressit*. Tutkimus kvalifikaatioihin ja koulutuskustannuksiin kohdistuvista intresseistä Suomen oppivelvollisuuskoulua koskevan koulutuspoliittisen päätöksenteon määreinä. Tampereen yliopisto.
- Tilastokeskus (2008). [online]. [Lainattu 4.5.2017] Saatavilla: <http://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/j.html>
- Tuomi, Jouni (2007). *Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen*. Jyväskylä: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2012). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valtonen, Sanna (1998). Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa: Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.). *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Lahti: Helsingin Yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 93–121.
- Vuorinen, Raimo (2006). *Internet ohjauksessa vai ohjaus internetissä? Ohjaajien käsityksiä internetin merkityksestä työvälinaikana*. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino Oy.
- Väliverronen, Esa (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa: Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverronen (toim.). *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Tampere: Helsingin yliopisto, Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. 13–39.

Liite 1. Aineistoluettelo (Opintopolku.fi 20.3.2017)

Yliopistot ja korkeakoulut:

- Vaasan yliopisto, Filosofinen tiedekunta, Viestintätieteiden kandidaattiohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3v + 2v)
- Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Journalistiikan ja viestinnän tutkinto-ohjelma, yhteiskuntatieteiden kandidaatti ja yhteiskuntatieteiden/filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Jyväskylän yliopisto, Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, Journalistiikan kandidaatti- ja maisteriohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Turun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Mediatutkimus, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Poliitiikan ja viestinnän kandiohjelma, valtiotieteiden kandidaatti ja maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu, Visuaalisen viestinnän muotoilu, taiteen kandidaatti ja maisteri (3 v + 2 v)
- Oulun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Informaatiotutkimus, Historia-, kulttuuri- ja viestintätieteiden tutkinto-ohjelma, humanististen tieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Perustieteiden korkeakoulu, Informaatioverkostot, tekniikan kandidaatti ja diplomi-insinööri (3 v + 2 v)
- Tampereen yliopisto, Viestintätieteiden tiedekunta, Informaatiotutkimuksen ja interaktiivisen median tutkinto-ohjelma, luonnontieteiden kandidaatti ja filosofian maisteri (3 v + 2 v)
- Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunta, Audiovisuaalisen mediakulttuurin koulutus, taiteen kandidaatti ja taiteen maisteri (3 v + 2 v)
- Aalto-yliopisto, Kauppakorkeakoulu, Kauppatieteet, Helsinki, kauppatieteiden kandidaatti ja kauppatieteiden maisteri (3 v + 2 v)

Ammattikorkeakoulut:

- Metropolia Ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), viestintä
- Lahden ammattikorkeakoulu, Muotoiluinstituutti, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Visuaalinen viestintä
- Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), journalismi
- Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), kirjasto- ja tietopalvelu
- Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu, Xamk, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), johdon assistenttityö ja kielet
- Turun ammattikorkeakoulu, Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala, Tradenomi (AMK), mediatuotanto
- Oulun ammattikorkeakoulu, Tekniikan ja liikenteen ala, Insinööri (AMK), Tieto- ja viestintäteknikka
- Turun ammattikorkeakoulu, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), elokuva
- Tampereen ammattikorkeakoulu, TAMK Mediapolis, Kulttuuriala, Medianomi (AMK), Media-alan koulutus